T.C.
İSTANBUL KEMERBURGAZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANASANAT DALI

ÜÇ BOYUTLU HAREKETLİ ÇOCUK KİTAPLARININ ÇOCUĞUN HAYAL DÜNYASINA KATKILARI VE BİR TASARIM UYGULAMASI

Beşir Özgültekin

Yüksek Lisans Tezi

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Ali Kılıç

İstanbul, 2015

ÜÇ BOYUTLU HAREKETLİ ÇOCUK KİTAPLARININ, ÇOCUĞUN HAYAL DÜNYASINA KATKILARI VE BİR TASARIM UYGULAMASI

Beşir Özgültekin

Marmara Üniversitesi, 1988

İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi
Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı'na sunulmuştur.

Bu çalışma tarafımızca incelenmiş olup, kapsam ve kalite açısından Yüksek Lisans tezi olmaya yeterli bulunmuştur.

Yrd.Doç.Dr. Ali Kılıç
Danışman

İnceleme Komitesi Üyeleri :

(Ünvan ve İsim)	(Jüri)	Doç.Dr. Nedret Yaşar
(Ünvan ve İsim)	(Jüri)	Yrd.Doç.Dr.Ali Kılıç
(Ünvan ve İsim)	(Jüri)	Yrd.Doç.Dr.Salih Denli

Bu çalışma bir Yüksek Lisans tezinin tüm gerekli şartlarını taşımaktadır.

Doç.Dr. Nedret Yaşar
Bölüm Başkanı

[Üniversite onayı 20/01/2015

Prof.Dr. Hayri KOZANOĞLU
Enstitü Müdürü

Bu dökümandaki tüm bilgilerin akademik kural ve etiğe bağlı kalınarak yazıldığını ve tez yazım kuralları kapsamında bu çalışmada bulunan ve original olmayan bütün bilgi ve materyallerin referanslandırıldığını temin ederim.

Beşir Özgültekin

İTHAF

Tez çalışmamın belirlenmesi ve yürütülmesin'de yardımlarını gördüğüm danışman hocam Sayın Yrd. Doç.Dr. Ali Kılıç'a, hayatım boyunca her zaman yanımda olan Sayın Prof. Dr. Bünyamin Özgültekin'e, tez çalışmamın bitirilmesi konusunda yardımlarını esirgemeyen Sayın Doç. Dr. Nedret Yaşar'a, Sayın Yrd. Doç.Dr. Salih Denli'ye ve Sayın Doç.Dr. Nurcan Perdahcı'ya bu vesile ile teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bana her zaman desteklerini gösteren sevgili aileme saygı ve sevgiyle teşekkür ediyorum.

ÖZET

ÜÇ BOYUTLU HAREKETLİ ÇOCUK KİTAPLARININ ÇOCUĞUN HAYAL DÜNYASINA KATKILARI VE BİR TASARIM UYGULAMASI

Beşir Özgültekin

Yüksek Lisans Tezi, Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı, İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ali Kılıç

Bu çalışmada üç boyutlu hareketli çocuk kitaplarının birden çok duyuya hitap eden dokunma, görme, işitme ve kitapla, ebeveyn ve çocuğu bir araya getirerek, çocuğun gelişimine olumlu katkıları incelenmiştir. Bu olumlu katkının ortaya çıkabilmesinde söz konusu kitapların üretim ve tasarım sürecine ve tasarımcıların çalışmalarına yer verilmiştir. Son yıllarda bu yayınların sayısındaki artış, hem bir eğitim materyali olmaları açısından pedagojinin, görsel ve iletişim sanatlarının, hem de kitle endüstrisi ürünü olarak, basım yayım teknolojileri ve ilgili mühendislik (kâğıt) dallarının perspektifleri açısından ele alınmaları gereken disiplinler arası bir tartışmayı gerekli kılmakladır. Günümüzde değişen, gelişen teknik ve yöntemlerle birlikte bu örnekler artmakta ve çocuklar için (eğlence, eğitim ve öğrenme,) daha iyi kitaplar tasarlanmaya çalışılmaktadır. Üç boyutlu hareketli çocuk kitapları çocuğun ilgisini çekmeye ve çocuğun görsel ve estetik algısını zenginleştirme' ye faydasının olduğu görülmüştür. Üç boyutlu çocuk kitabı tasarım özellikleri ve üç boyutlu kitap örnekleri incelemeleri yapılmıştır. Bu çalışma'da, üç boyutlu çocuk kitabı tasarım sorunlarının farkındalığı araştırılmıştır. Üç boyutlu hareketli çocuk kitaplarının ve resimli çocuk kitaplarının ülkemizdeki sorunları, baskı öncesi ve basım aşaması irdelenmiştir. Özellikle dünya'daki bu konudaki tasarımcılar ile ilgili incelemeler yapılmış olup, çocuğun hayal dünyasına katkıları olduğu görülmüştür.

Anahtar sözcükler: Pop up Kitap, Resimleme, Grafik Tasarım, Üç Boyutlu Hareketli Çocuk Kitapları, Sanat Eğitimi, Çocuk, Hareketli kitaplar.

ABSTRACT

CONTRIBUTION OF THREE DIMENSIONAL INTERACTIVE CHILDREN'S BOOKS TO THE CHILD IMAGINATION AND DESIGNING APPLICATIONS

Besir Ozgultekin

Master Thesis, Department of Art and Design, İstanbul University of Kemerburgaz
Supervisor: Assist. Dr. Ali Kilic

In this study, positive contribution of three-dimensional interactive children's books to a child's development was studied by bringing together touching, seeing, hearing that appeal to multiple senses and the book with parents and child. So as to reveal this positive contribution, production and design process of the said book and the studies of the designers are discussed. Increase in the number of these publications in recent years makes an interdisciplinary discussion necessary that they need to be addressed in terms of perspective of the pedagogy, visual and communication arts in terms of being an educational resource, and perspective of press-publication technology and related engineering (paper) branches as a product of mass industry. Today, these examples have increased with changing, developing techniques and methods and it is aimed to design better books (entertainment, education and learning) for children. It has been found that three-dimensional interactive children's books have benefits to attract the attention of the child and to enrich the visual and aesthetic perception of the child. Studies are carried out on three-dimensional children's book design features and examples of three-dimensional books. In this study, awareness of design problem on three-dimensional children's book has been studied. The problems on three-dimensional interactive children's books and illustrated children's books in our country were studied for prepress and printing stage. Especially, studies were carried out with designers in this field in the world, it was observed that they have contribution to the dream world of the child.

Key Words: Pop Up Book, Illustration, Graphic Design, Three dimensional movable Children's Books, Children, Art Education, Movable Books

İÇİNDEKİLER

İTHAF v
ÖZET vi
ABSTRACT vii
İÇİNDEKİLER viii
RESİM LİSTESİ x
ŞEKİL LİSTESİ xi
GİRİŞ 12
1. İLK BÖLÜM 14
1.1 Üç Boyutlu Hareketli Çocuk Kitabının Gelişimi 14
1.2 Üç Boyutlu Çocuk Kitabının (pop up) Tarihçesi 16
1.3 Üç Boyutlu Hareketli Çocuk Kitaplarının, Çocuğun Hayal Dünyasına Katkıları 19
1.3.1 Üç Boyutlu Hareketli Çocuk Kitap Tasarımında, Renk 21
1.3.2 Üç Boyutlu Hareketli Çocuk Kitap Tasarımında, Desen ve Eskiz 25
1.3.3 Üç Boyutlu Hareketli Çocuk Kitabında, Karakter Oluşturma 26
1.3.4 Üç Boyutlu Hareketli Çocuk Kitabında, Mekân Tasarımları 27
1.3.5 Üç Boyutlu Hareketli Çocuk Kitabında, Kompozisyon 29
1.3.6 Üç Boyutlu Hareketli Çocuk Kitabında, Tipografi 30
1.3.7 Üç Boyutlu Çocuk Kitaplarının Çocuğun Algısı ve Gelişimindeki Önemi 31
1.3.8 Üç Boyutlu Hareketli Çocuk Kitap Türlerin'den, Tünel Kitap 35
1.3.10 Üç Boyutlu Kartlar 35
1.3.11 Bebek Evleri 36
1.3.12 Üç Boyutlu Çocuk Kitapları Uygulamalarından, Üç Boyutlu Afişler 37
1.3.13 Üç Boyutlu Mekan Uygulamaları 38
1.3.14 Üç Boyutlu Çocuk Kitapları Yapım Teknikleri 39
1.3.15 Tek Parça Tekniği 39
1.3.16 Çoklu Parça Tekniği 41
1.3.18 Kutu Şeklinde tasarlanmış üç boyutlu çalışma 43
1.3.19 Üç Boyutlu Çalışmada Sahne Oluşturma 45
1.3.20 Üç Boyutlu Çocuk Kitapları Kâğıt Mühendis'liği ve Mekaniği 45
2. İKİNCİ BÖLÜM 47
2.1 Üç Boyutlu Çocuk Kitabı Tasarımı 47
2.1.1 Üç Boyutlu Çocuk kitaplarında uygulanan kâğıt çeşitleri 49
2.1.2 Kitap Örnekleri ve Örneklerin İncelenmesi 50
2.2 ÜÇ BOYUTLU ÇOCUK KİTAPLAR KİTAPLARINI TASARLAMIŞ OLAN SANATÇILAR 51
2.2.1 Lothar Meggendörfer 51
2.2.2 Vojtech Kubatsa 53
2.2.3 Robert Sabuda 55
2.2.4 Ernest Nister 57
2.2.5 George Manville Fenn 58
2.2.5.1 Hareketli kitaplar 59
2.3 Üç Boyutlu Kitap Üretimi 60
2.3.1 Basım 60
2.3.2 Kesim ve Kırım 66

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 68
3.1 Bir Tasarım Uygulaması 68
3.2 Karakter Çalışması 68
3.2.1 Baş Karakter 68
3.2.2 Hayvan Karakteri 68
3.2.3 Sayfa Tasarım 68
3.2.4 Katlama, Kesme ve Hareketlendirme Çalışması 69
SONUÇ 78
KAYNAKÇA 81

RESİM LİSTESİ

Sayfa No

Resim 1: Apianus Petrus, Suklys, 1533. 14
Resim 2: Kopernik, Tıp'ta Kullanılan ilk hareketli kitabı, 1543. 15
Resim 3: APİANUS Petrus Volvelle, 1533. 16
Resim 4 Robert Sabuda'dan bir pop-up uygulaması 17
Resim 5: Harvey Brown, Romandan fırlayan kahramanlar, 2013. 27
Resim 6: Beatrix Potter 'The Tailor', 1902. 29
Resim 7: Yuansheng, doğum günü tebrik kartı, 2013. 36
Resim 8: Moseley,Keith, Viktorya zamanı, 1965. 37
Resim 9: Happycentro, Üç Boyutlu Afiş tasarımı, 2010. 38
Resim 10: Ambi Pur, Pink Flow Room Spray, 2010. 38
Resim 11: Tek parçalı üç boyut , 1993. 40
Resim 12: Kâğıt Örnekleri. 50
Resim 13: Harney' Benja Australia,2012. 50
Resim 14: Harney' Benja Australia,2012. 51
Resim 15: Meggendörfer'ın Das Puppenhaus (Bebek Evi) çalışması,1918. 52
Resim 16: Kubatsa'nın Tip and Top karakterleri., 1978. 54
Resim 17: Sabuda'nın Dinozorlar / Tarih Öncesi kitabından, 2007. 56
Resim 18: Sabuda'nın Dinozorlar / Tarih Öncesi kitabından, 2007. 56
Resim 19: Ernest Nister 'ın pop up çocuk kitabından bir sahne, 1895. 57
Resim 20: Ernest Nister 'ın pop up çocuk kitabından bir sahne, 1895. 58
Resim 21: Giraud, S. Louis, ed. Açılan Üç Boyutlu Sayfa, 1942. 59
Resim 22: David Hawcock Boks and Paper Engineering tarafından yapılan sayfa açılımı,1992. 62
Resim 23 David Hawcock Boks and Paper Engineering tarafından bastırılan iç sayfa örneği,1992. 62
Resim 24: Pop up'ları bir araya getirme çalışması,2012. 63
Resim 25: Plotter kesim makinesi.2011. 63
Resim 26: Pop up Kağıt Mühendisliği deneme çalışmaları,2010. 64
Resim 27: Bıçak kalıbı örneği,2011. 64
Resim 28: Dönen Bıçak Kalıbı,2010. 65
Resim 29: Katlama ve yapıştırma aşamaları,2011. 65
Resim 30: Katlama işlemi yapım aşaması,2010. 66
Resim 31: Tarla Faresi ile Şehir Faresi Öykü Kitap Kapağı,2011. 70
Resim 32: Özgültekin, Üç Boyutlu Hareketli Çocuk kitabı Uygulama Etkinliği, 2015. 71
Resim 33: Özgültekin, Üç Boyutlu Hareketli Çocuk kitabı Uygulama Etkinliği, 2015. 72
Resim 34: Özgültekin, Üç Boyutlu Hareketli Çocuk kitabı Uygulama Etkinliği, 2015. 72
Resim 35: Özgültekin, Üç Boyutlu Hareketli Çocuk kitabı Uygulama Etkinliği, 2015. 74
Resim 36: Özgültekin, Üç Boyutlu Hareketli Çocuk kitabı Uygulama Etkinliği, 2015. 76

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1: Dağ biçimi katlama..... 39

GİRİŞ

Günümüzde artık, çocukların resimlerini görmezden gelmek kabul edilemez. Bir eğitimci olarak kişiliklerinin anlaşılmasında ayrıcalıklı bir araç olarak karşımıza çıkan resim, çocuklar için ne tam olarak oyun ne de düştür; aslında onlar için bu hem oyun, hem düş, hem de gerçekliktir. Görsel gelişim basamağı çocuğun zihin gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Çocuk dünyaya geldiği andan itibaren merak dürtüleriyle çevresindeki nesnelerin ne işe yaradığını ve nasıl kullanıldığını öğrenmek ister. Çevresini incelerken ebeveynlerine de sürekli sorular yöneltir. Zihinsel gelişim sürecindeki çocuk, erken yaşlardan başlayarak kendi imgesel iç dünyasıyla dış dünyayı uyumlandırmaya çalışır. Çocuk ifade edemediği iç dünyasını yaptığı resimlerle anlatmaya çalışır. Böylece duygu, düşüncelerini ve hayal dünyasını görünür kılar. İlköğretimin birinci kademesinde çalıştığımdan dolayı çocuğun görsel öğrenme yetisi ve gelişimini yakından izliyorum. Çocuklar doğal olarak hareketlidir ve kolaylıkla coşarlar. Resimli anlatımları zevkle okurlar. Üç boyutlu hareketli çocuk kitapları öncelikle bilgiyi aktarma ve konuyu açıklama amacını taşır. Üç boyutlu hareketli çocuk kitapları onlar için bir oyuna dönüşür. Bunun yanında çocuğa sunulan üç boyutlu resimlerin, perspektif, renk armonisi, teknik yaklaşım ve biçimin gerçekliğine yakınlığı konusunda da çözümlenmiş olması gerekir. Üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) çalışmaları, ülkemizde yeterince gelişememiş, ama dünyada özellikle Almanya'da oldukça geniş kullanımı olan yöntemlerin ve tekniklerinin yeniliğe açık olması ve ayrıca tasarım ilkeleri açısından önemi bu tez çalışmasında vurgulanmıştır. Çocuğun görsel gelişimine önemli katkıları olan üç boyutlu hareketli çocuk kitapları, zihinsel gelişimi dikkate alınarak yaş gruplarına göre yazar, tasarımcı kağıt mühendisleri tarafından birlikte hazırlanmalıdır. Bu kitaplar çocuğun belleğinde yer alacak olan bilgilere eşlik edebiliyor ve anlatımı zenginleştirebiliyorsa, üç boyutlu hareketli kitaplara dönüşebiliyorsa, önemli bir işlevi yerine getirmiş olur.

Görsel sanattan haz almasını bilen bilinçli bireylerin, bugünün sanat ve estetik açısından nitelikli biçim ve içerik yapısına sahip ders kitapları ile karşılaşanlardan olacağı muhtemeldir.

Üç boyutlu hareketli çocuk kitaplarının amacı çocuğu yaşadığı çevrenin içine sokmak, çocuğun doğadaki biçimlere, renklere, seslere ve canlıların devinimlerine ilişkin görsel imgelerle belleğini zenginleştirmek böylece bilginin yanında sanatsal duyarlılık kazandırmak olmalıdır. Çocuğa öğrenirken oyun zevki yaşatılmalı yüreği ve duygulan da estetik zevk alma bakımından eğitilmelidir. Çocuğa doğa ve çevresini, biçim ve renk açısından gözlemleme yetisini kazandırmak, gözlemlenenlerin yalın, sade ve açık anlatımlarıyla mümkün olacaktır. Böylece yaratıcı güç kendiliğinden estetik görüşlere sahip olacaktır. Üç boyutlu çocuk kitabı, el becerisine ve katlama

tasarımına dayalı, genellikle malzemesi kâğıt olan bir üründür. Üç boyutlu çocuk kitaplarının tasarım açısından temeli, resimlemeye dayanır. Yani üç boyutlu çocuk kitapları aynı zamanda resimleme yapılmış bir kitaptır. İçinde illüstrasyonlar barındırmaktadır. Hareketli kitaplar olarak da tanımlanabilirler. Kitapta bu resimleme, katlama ve hareketlendirme tekniklerinin tümünün kullanılmasıyla beraber çocuklar için unutulması zor olan eğitici bir materyale dönüşmektedir. Üç boyutlu çocuk kitapları, çocuğun kültürel kazanımlarına katkı sağladığı gibi, çocuğun başarılı olma ve kendisine değer verme duygularını da tatmin etmede etkili bir araçtır. Bu kitaplar aynı zamanda çocuğun edebi zevkini geliştirerek, çocuğa okuma alışkanlığı ve zevkini kazandırmaktadır. Bunun yanı sıra üç boyutlu çocuk kitapları çocuğun hayal gücünü, kavrama yeteneğini, kendini ifade edebilme becerisini, kelime haznesini, genel kültürünü, düşünme çeşitliliğini geliştirmesi nedeniyle de derslerini olumlu yönde etkileyebilmektedir. Çocuğun okuduğu okuma parçasının resimlemeleri ilgisini çeker ve ilgi duyarsa, kitabın diğer anlatım ve resimlemelerini de merak edecektir. Bu süreç, bilgi edinme hevesi, kitap sevgisi ve bilgiyi tekrarlama alışkanlığı kazandırır. Sözel ve görsel algılamalar birbirlerinden bağımsız hareket edebilecekleri gibi beraber de işlev kazanabilirler.

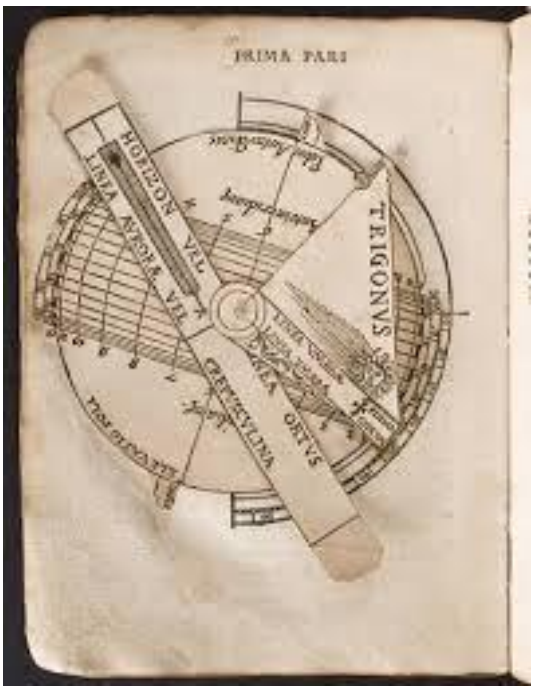
Bu öğretim sistemleri birbirinden bağımsız değildir, Sözel anlatımın aktifliği diğerini de hareketli hale getirebileceği gibi tam tersi de söz konusu olabilir. Sözel anlatımlarda dilin sunumu ve nasıl işlendiği; görsel anlatımlarda ise zihinsel imajların nasıl oluştuğu ortaya konmaktadır. Her iki sistemin birlikte çalışması da hatırlama reaksiyonu üzerinde pekiştirici etki yapmaktadır. Böylece hem metinde hem de resimlemelerle birlikte sunulan konu bir bütün olarak hatırlanacaktır. Çocuklar kendi renkli iç dünyalarında yaşarken, üç boyutlu çocuk kitapları ile bu renkliliği her yerde yaşar ve çevrelerinde de görmek isterler. Kitapların, çocuğun görsel dünyasına sunulmasıyla, estetik değerlerin kazandırıldığı ve görsel etkileşimin yaşandığı süreç başlamış olur. Bununla beraber üç boyutlu çocuk kitaplarını inceleyerek, bu kitapları bu çalışmamda farklı yönleriyle göstermek istedim. Dünyada üç boyutlu hareketli çocuk kitaplarının tarihsel değişimi ile resimli Türk çocuk kitaplarını da etkileyeceği gibi, bu gelişmeler ülkemizdeki resimli çocuk kitapları ile her geçen gün ivme kazanacaktır. Burada üç boyutlu hareketli çocuk kitabı tasarımcılarının çalışmaları ve bu kitapların çocuğun hayal dünyasına katkıları ele alınarak detaylıca incelenmiştir.

1. İLK BÖLÜM

1.1 Üç Boyutlu Hareketli Çocuk Kitabının Gelişimi

Üç boyutlu çocuk kitap (pop up) tasarımı, iki boyutlu bir sayfa ile içeriğinde hareket, derinlik perspektif ve yanılsama ile resim haricinde başka görüntü eklemek için, görselliği ön plana alarak, iki ve hatta zaman zaman üç boyutlu izlenimlere olanak sağlamıştır. Hareketli kitap ‘’movabel books’’ olarak tanımlanan üç boyutlu hareketli çocuk kitabı (pop up) için yedi yüzyıl boyunca, sanatçı, filozof, bilim adamları ve kitap tasarımcıları kitabın bibliyografik sınırları karşısında tasarım yöntemlerini denemişlerdir. Döner parçalar ve eklenen diğer hareketli parçaları metni geliştirmek için kullanmışlardır.

İlk hareketli kitap tasarımı, Katalanca olarak 13. yüzyılda tasarlanmış, hedef kitle ise erişkinler olarak belirlenmiştir. İlk hareketli maket tasarımcıları, tasarımlarını astroloji için yapmışlardır. ‘’Mistik ve şair Ramon Livil‘’ tarafından düşüncelerini somutlaştırıp göstermek için dönen bir disk ve astronomik tahminlerde, gizli kodlar yaratmada ve falcılıkta kullanılmıştır.

Resim 1: Apianus Petrus, Suklys, 1533.

Daha sonraki yıllarda bu kitaplar tıp ve mühendislik alanında bilimsel araç olarak kullanılmıştır. Bilimsel kitaplarda insan vücudunu veya makineleri göstermek için tabakalar ve kâğıt katmanlarıyla birçok anatomik ve teknik kitaplar resimlenmiştir.

Yüzyıllar boyunca (diyagram) volvelles tekniği, öğretim anatomisi gibi çeşitli amaçlar için, astronomik tahminler yaparken, ayrıca bir zamanlar gizli tutulması gereken bir bilgi olduğunda diplomasinin hizmetine sunulmuştur.

Genelde el yapımı baskı ya da çizimlerden oluşan bu (diyagramlar) volvelleler kod yapımı ve kodların kırılmasında da kullanılmıştır. Bu sürede hareketli parçalar yüzyıllardır kullanılmaya başlamış ve bunlar dönem dönem bilimsel çalışmalarda da yer almıştır.

Resim 2: Kopernik, Tıp'ta Kullanılan ilk hareketli kitabı, 1543.

Matbaanın bulunması ve kullanılmasının 1400'lü yılların sonuna geldiği yıllarda, kitaplarda çoklu üretime geçilmesi daha kolay hal aldığı için, bu hareketli kitaplar için de iyi bir gelişme olmuştur. 1543'te Kopernik'in devrim yaratan kitabı, tarihte ilk kez insanı evrenin merkezinden koparıp alan, geçmişe, evrene ve algılarımıza dair tüm bildiklerimizi sarsan tarihin en sarsıcı bilimsel yayınlarından birisidir. Kopernik'in eseri, insanlığın düşünce biçimini aniden ve tek bir hamlede kökten değiştirmiştir.

Petrus Apianus, 1533'lü yıllarda döner kart (volvelle) yapımı ve tasarımında o zamanlarda yapılmış olan en iyi tasarım örneklerini vermiştir.

Resim 3: APİANUS Petrus Volvelle, 1533.

Petrus' un volvelle hakkında bu kadar bilgi ve becerisi, karmaşık tasarımları halen insanları şaşırtmaktadır. Tam ortasından birbirine eklenmiş çok parçalı volvelle, parçaların dizilip bağlanması ile hareket ettirilerek uzaydaki hesaplamalar için kullanılabilmiştir. 18. yüzyılda bu teknikler kitaplarda eğlence için, özellikle de çocuklar öngörülerek tasarlanmıştır.

Hareketli kitapların diğer bir türü olan tünel kitaplara baktığımızda ise, tarihte süregelen optik deneylerin bir sonucu olarak karşımıza çıktığı görülmektedir.

1.2 Üç Boyutlu Çocuk Kitabının (pop up) Tarihçesi

İngiliz çocuk kitaplarında önemli bir otorite olan F.J. Harvey Darton'a göre 1770 yılından önce üretilmiş olan çocuk kitaplarının, amaçları sadece çocukların eğlenmesi veya öğrenmesi değildi. Aynı zamanda ebeveynlerinin kendilerine zaman ayırmasını, çocuklarını oyalamalarını sağlıyor ve onlara eğitim vermelerini kolaylaştırıyordu.

İngiliz kitap yayıncısı Robert Sayer "metamorphoses" kitap üretimi ile bunu değiştirmeye çalışmıştır. Bu tür kitaplara "turn-up" da denilmektedir.

"Harlequinades, " alım gücü yüksek olanlara yönelik diye adlandırılan bu kitaplar, birçok basılı içeriğiyle ve tasarım teknikleriyle çok fazla değişime uğramıştır. "Metamorphoses" kitap tek baskılı levhalar dik olarak dört katlı tasarlanmıştır.

Her katın alt kısmında, resim aracılığıyla merkezi yatay kısım, kırılmadan yukarı veya aşağı açılabilmektedir. Hareketli kitapların diğer erken örneklerinden biri de "Kâğıt Bebek" kitaplardır.

Londralı yayıncı S.&J. Fuller 1810 yılı başlarında imal edilmiş olan "tuvalet kitabı" ve diğer bir erken örnek ise artist William Grimaldi tarafından resimlendirilip, 1820 yılında basılan kitaptır. Küçük kâğıt kuklalarla ya da resimlerle bir şeyin görüntüsünü vermek için kullanılmışlardır. Bu kitaplar ünlü öyküler veya güncel olaylar sahnelenerek, resimlenip ayrıntılı olarak çalışılmıştır. Üç boyutlu hareketli çocuk kitaplarının (pop up) ilk ticari ve sistemli bir hale geçebilmesi 19. Yüzyılda Londralı yayımcılar Dean and Son ve Darton and Co şirketleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu şirketlerin üç boyutlu hareketli çocuk kitabı (pop up) tasarımına etkisini çekme itme gibi hareketli uygulamaları kazandırmak ve iki boyutla üçüncü boyutu bir arada kullanmak olmuştur. İlk gerçek hareketli kitabın Dean & Son adlı yayın firması tarafından üretildiği de söylenebilir. 1860'larda şirket olarak "Originator of Childrens" hareketli kitabı için kitaptaki karakterin hikâyeyi açıklayabilecek şekilde hareketli olduklarını ve bu şekilde hikâyeyi daha yaratıcı olarak betimlediklerini iddia etmişlerdir. Dean hareketli kitap üretimine 1860'lar da tekrar dönmüş ve 1900'ler de üretime devam etmiştir. Hareketli kitabı oluşturmak için Dean, şirketinin, elde yapılan kitaplar için yetenekli tasarımcılarr özel bölümünü kurmuştur. Bunlar sahnelere üç boyutlu etkisi vermek için birbiri arkasına sıralama biçimini kullanmışlardır.

Read and Ward & Lock, Darton Londra'daki diğer önemli hareketli kitap yayımcıları olmuştur. Fakat Dean and Son şirketinin önemli yayıncılarından olan Raphael Tuck ve oğlu, bu tür kitapları geliştiren ve buluş yapan kişiler olarak önem kazanmışlardır. Raphael ve oğlu, bu yayınevi aracılığıyla, lüks kâğıtlar, yapıştırma kitapları, kâğıt bebekler, bulmacalar, "Father Tuck's Mechanical' Series" adında değişik efektler barındıran üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) tarzında kitapları üretmişlerdir.

Resim 4 Robert Sabuda'dan bir pop-up uygulaması

Tuck ve oğulları 1870 yılında Londra' da işletme olarak kurulmuş bir yayınevinde, Dean and Son'da; not defteri resimleri, bulmacalar, kâğıt bebek dâhil olmak üzere üretilen lüks kâğıt öğeleri ve dekore kâğıtları üretmişlerdir.

19. yüzyılda yayımlanmış olan en orijinal üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) Lothar Meggendorfer tarafından tasarlanmıştır. Lothar Meggendorfer asla tek bir sayfa içinde bir hareketle sınırlı kalmak istememiştir. Tasarımlarında çok hareketli ve değişik hareketler içeren şaşırtıcı öğeler kullanmıştır.

19. yüzyılın sonlarına doğru Alman yayımcılar üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) yapımına ve büyük miktarlarda diğer ülkelere de ihracatına başlamışlardır. Renkli olarak bastıkları bu kitapları pazarlamışlardır. İngiliz yayımcılarda bu teknikleri geliştirerek daha da ilerletmişlerdir (Jackson, 1993: 6- 7).

20. yüzyılın ilk yıllarındaki Avrupa' da politik ve ekonomik sorunlar nedeniyle çok az üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) basılmış ve ihraç edilmiştir. Basılanların çoğu ise hayal gücü yönünden eksik ve ucuz basımlar olmuşlardır.

Avrupa'da durağan bir dönem olduğu gibi Amerika'da bu dönemden etkilenmiştir. Ama savaşlardan ve ekonomik krizden sonra hem sanat hem de tasarım yönünden bir canlanma her alanda gözlenmektedir. Üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) terimi ilk defa 1932'de, Amerika'da (New York) yayımcı şirket Blue Ribbon tarafından tanımlanmıştır.

Hareketli resimlemeleri tanımlamak amacıyla üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) adı verilmiştir. Harold B. Lenz tarafından tasarımının yapıldığı bu kitabın ismi. "Puss in Boots" (Çizmeli kedi) teriminin kullanıldığı kitaptır. Hareketli kitaplar da, fırlayan figürler veya sahneler, kalkan ya da oynayan nesneler kitap sayfalarının arasında 90 veya 180 dereceye kadar açılımla sergilenmektedir.

1920 – 1930 yılları arasında Louis Giraud tarafından Bookano dizisi adı ile İngiltere'de yayımlanmıştır. 1940 ve 1950 yılları arasında ikinci dünya savaşından dolayı daha az hareketli kitap yayınlanmıştır.

1950 ve 60'lı yıllarda renkli ve yenilikçi üç boyutlu çocuk kitapları (pop up) o dönemdeki Çekoslavakya'dan (Çek Cumhuriyeti) ithal edilmiştir. Bu dönemin güzel örneklerinden olan Viotech Kubasta adlı eser Çek sanatçı Julian Wehr tarafından tasarlanmış ve yapılmıştır.

Bununla beraber yeniden bir canlanma ve üç boyutlu çocuk kitaplarına (pop up) yönelik bir ilgi oluşmuş ve yayımcılar kitapların basımına yönelmişlerdir.

1970'lerde birçok iyi üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) örnekleri ve kutlama kartları tasarlanmış ve basılmıştır. Waly Hunt(Amerika), Vic Duppa Whyte ve Ron Van Der Meer (İngiltere) gibi kâğıt katlama mühendisleri ayrıntılı, karmaşık ve çok emek isteyen, dâhice tasarlanmış katlama yöntemleri geliştirmişlerdir.

1.3 Üç Boyutlu Hareketli Çocuk Kitaplarının, Çocuğun Hayal Dünyasına Katkıları

Bilindiği üzere çocuk başladığı görsel öğrenme sürecini aile içinde, daha sonraları okulda devam eder. İlköğretim okullarında başlayan örgün eğitim ile arkadaş grupları içindeki izlenimleri, radyo, televizyon, sinema, tiyatro, Gazete v.b. kitle iletişim araçları ve sanat-edebiyat yapıtları aracılığıyla bu gelişimini sürdürür. Çocuk yaşamının her döneminde çeşitli işlevlerle kitaplar önemli yer tutmuştur. Okul öncesi dönemde sunulan kitapları çocuğun dil gelişimi, algısal motor, sosyal ve duygusal gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu görsel ve sözsel sunular vasıtasıyla çocuk yaşamın gerçeklerine hazırlanır, dinleme ve okuma yeteneğini geliştirir.

Her türlü izlenimlerimizi anlatmak için kullandığımız dilimiz, duyularımızla edindiğimiz izlenimleri aktarmak için çoğu zaman yetersiz kalır. Gözlemlediğimiz, algıladığımız görüntülerin farkına varan belleğimiz aradan uzun yıllar'da geçse bu nesneleri yine tanır. Ders kitapları ailedeki eğitim sürecini de içine alan ve onu destekleyen önemli eğitim ve öğretim materyalleridir. Bu kitaplardaki tasarım ve resimlemeler çocuğun gözüne ne denli hoş gelirse derslerinde izlediği konular da o denli zevkli hale dönüşecektir. Henüz oyun çağını geçirmemiş çocuk ders çalışırken veya dersi izlerken daha keyifle Öğrenecek, bilgiler kuvvetlenecek ve kalıcı hale gelecektir.

Gultman, Levin ve Presley, deneylerle yaptıkları araştırmada tamamen resimli kitaplardan öyküler okumuşlar, 6 ve 7 yaşlar arasındaki l ve 2. sınıf çocukları resim ve kelime çiftlemelerinde internal imgeler oluşturabilmişlerdir. Peeck ve Goldberg, 2. ve 3. sınıf çocuklarına metni yanlış tanımlayan illüstrasyonlar göstermişler, çocukların hatırlama kapasiteleri ve algılama oranları düşmüştür. Harring tarafından yapılan araştırmada, metindeki ayrıntıların resimli metinleri okuyan öğrenciler tarafından daha tutarlı olarak hatırlandığını ortaya koymuştur.

Hayes ve Henk tarafından yapılan araştırmada, resimlerin beceri öğretiminde de etkili olduğunu göstermektedir (Erkmen, 1996: 68).

Ders kitaplarındaki resimlemelerle karşılaşan çocuk, çizgileriyle, renkleriyle sayfalara hayat kazandıran çizerin duyguları, düşünceleri ve bilgisiyle karşılaşır. Bir anlamda çevresine çizerin gözleriyle bakar. Çocuklar sosyal çevrelerine uyum sağlamaya ve dil iletişimine başladıklarında, edindikleri sanatsal değerler çoğunlukla içinde yaşadıkları kültürlerinin ve toplumlarının etkisindedir. Sosyo-kültürel etkileşimler, sanatsal gelişimin önemli bir parçasıysa, çocukların sanatsal yönlerinin gelişimi bu çerçeve içinde irdelenmeli kendilerine çok yabancı olmayacak bir resimleme yaklaşımıyla anlatılmalıdır. Bu anlatımın gerçekleşmesi ise çoğunlukla ders kitabı metninin yazarına bağlıdır. Çünkü çizer resimlemelerini bu anlatıma göre oluşturmak durumunda kalır. Ders kitaplarında yer alan resimlemeler çocukların kavrama, kıyaslama ve algılama yetilerini geliştirirler. Konuyu kavramaları daha kolay ve zevkli hale gelir. Çocuğun beğeni ve seçim yapmasına olanak veren resimlemeler, güzel-çirkin, iyi- kötü vb. birbirine zıt değerlerin de ayrımına varmalarını sağlamaktadır. Sanatsal nitelik taşıyan bu görsel elemanlar, çocukların, konulara, olaylara ve toplumsal ilişkilere farklı bakış açılan ile bakabilmelerine olanak sağlayacaktır. İlköğretim okullarının özellikle birinci kademesindeki çocuklar için ders kitaplarında yer alan resimlemeler, zihinsel duyusal gelişim açısından çok önemlidir. Kitapların dili nasıl çocuk psikolojisine uygun olarak işleniyorsa, resimler de o yaklaşımla istenmelidir.

Nasıl bir ders kitabını her okuma-yazma bilen yazamazsa, bu resimlemeleri de çizimden biraz anladığını düşünen herkes çizmemelidir. Resimlemeler, metinlerin resim diliyle yorumlanması ilkesine dayalı olmalı ve çocuğun seviyesine uygun olmalıdır. Çizerin de en az yazar kadar bilgili ve konuya hâkim ve alanıyla ilgili sağlam işler çıkarabilecek yetkinlikte olması gerekmektedir. Tüm resimlemelerde estetik bakış açısı olmalıdır. Özellikle ilkokul birinci ve ikinci sınıflarda resimlemelerin öğrenme hızını daha da artırdığı görülmektedir. Bir çok ders kitabı resimlemesinde canlı varlıklar eşyalar, nesneler kendine özgü biçimleri dışında ele alınmıştır. Bu yanlış bir yaklaşımdır (Kılıç, 1996: 14-15).

Çünkü bu yaş dönemindeki çocuk çevresinde gördüğü her varlığın objenin ve nesnenin formunu dikkate alarak izlemektedir. Çocuk bu tür resimlerden yararlanarak çevresini öğrenmektedir. Ders kitaplarında yer alan resim ve metin ilişkisi bir bütünlük içinde düşünülmelidir. Birbirinden bağımsız olmamalı, metnin ve resmin bütünleşmesinden doğan görsel zenginlik çocukların dünyasına sunulmalıdır. Resimlemenin metinden koptuğu noktada çocukların ilgisi dağılır ve resmin görsel alandaki önemli etkinliği ortadan kalkmış olur. Çocukların sık sık gördükleri alışılmış şablon anlatımlardan kaçınmalıdır.

Çocuklar kitaplarda farklı resimleme anlatımlarıyla karşılaştıklarında, dikkatleri o noktada daha uzun süre kalacaktır.Dolayısıyla öğrenmeleri daha kolay hale gelecektir. Çocuğun bellek gücünde gelişmeler göstermesi ona nitelikli imgelemler sunulduğu takdirde mümkün olabilecektir. Resimlemeler çocukta resim yapma hevesini ortaya çıkarmalıdır. Çocuğun resimlemeler üzerine yorum yapabilmesi ve resim üstünde düşünerek onu tanımlayabilmesi için çizer ne kadar ip ucu verirse, çocukta'da biçimlendirme yeteneği o denli harekete geçecektir. Algılama noktasına gelen her çocukta çizme yaratıcılığı başlar. Okumaya başladıkları andan itibaren çocuklar kendi yetileriyle değil, bir başkasının (yazarın ve çizerin) gözüyle görmeye başlamaktadırlar. Çocuğun imgelemini geliştirmek ve ona konuyu daha iyi anlatmak için sıkça eğlendirici ve yaratıcı yöntemler uygulanmalıdır.

Tasarımlar resimleme yoluyla imgesel anlatıma dönüşürler. Tasarım biçimlenir ve anlamı genişler. Çocuğun dış dünyada duyular yoluyla kazandığı bilgiler tasarlanmış anlatımlar olurlar. Çocuk artık o bilgilerin farkındadır. Bundan dolayı resimleme ya da çizim okuma metninin yakın bir yerine belli bir denge ve oranla gelmelidir. Ders kitaplarındaki resimlemeler, çocukların güncel yaşamından farklı olmamalı, eğlenceli ayrıntıları, coşkulu olayları konu almalıdır. Böylece çocuğun konuya katılımı ve kavrama, kıyaslama, algılama gibi yetilerini geliştirme imkânı sağlanmalıdır (Kılıç, 1996: 64).

1.3.1 Üç Boyutlu Hareketli Çocuk Kitap Tasarımında Renk

Üç Boyutlu Hareketli Çocuk Kitaplarının tasarım sürecinde renk vazgeçilmez bir ilkeyi temsil eder. Tasarıma kişilik kazandıran, ondaki ana mesajı vurgulayan ve etkileyici kılan bir öğedir. Bugüne kadar birçok bilim adamı, renklerin insanlar üzerindeki etkileri konusunda pek çok deney yapmışlardır. Renk, görsel bütünlüğün sağlanması açısından önemli bir eleman olduğu gibi, grafik iletişimin sağlanmasına da katkıda bulunur. Rengin en önemli görevlerinden biri de tasarıma bir kişilik ve anlam kazandırmasıdır. Renk fiziksel bir oluşumdur ve ışıkla birlikte var olur. Tasarımda önemli bir öğe olduğu gibi, aynı zamanda da sembolik değeri vardır. (Uçar, 2004: 45).

Renkler insanların hayatlarında en önemli görsel öğelerdir. Doğrudan duygularımıza hitap ederler ve hislerimizi etkilemektedirler. İyi hissetmemizi, bazen sıkıntılı hatta hüzünlü, mutlu, huzurlu, diğer iyi ve kötü etkilerinin olduğu düşünülmektedir. Diğer etkilerinden birinin de öğrenmeye olan katkısı olduğu söylenilebilir.

Bu bakımdan çocukların gelişiminde'de önemli bir rol oynamaktadır. Herhangi eğitsel bir konuda renkler hatırlamaya büyük ölçüde katkı sağlarlar.

Çocukların ilgisini çeken önemli unsurlardan biri de renklerdir. Renkler aynı zamanda bir çocuğun gelişiminde önemli yer tutmaktadırlar.

Örneğin çocuk odası renkleri canlı ve sıcak olabilir. Aynı fikir çocuk kitaplarında da geçerli olmaktadır. Kitaptaki renkler çocuğun ilgisini çekebilecek şekilde düzenlenmelidir. Okul öncesi dönemdeki çocuklar için resimlenen kitaplarda renkler çok fazla canlı ve parlak olarak kullanılmalıdır. Çocukların renk kullanımında, yaptıkları resimlerde daha cesur ve özgür oldukları görülmektedir.

Objelerin varlıkların gerçek renklerinden çok, sevdikleri (canlı, parlak) renkleri tercih ederler. Sevdikleri renkleri kullanmalarından dolayı boyama çalışmaları onlar için son derece zevklidir. Çocuklar beğendikleri resimleri başkalarına göstermekten zevk alırlar, dolayısıyla çevreleriyle resimler aracılığıyla iletişim kurmuş olurlar. Dört, beş yaş civarında ana renkleri öğrenirler (Artut, 2002: 214).

Okul öncesi resim öğretiminde kullanılan renkler, yapılan resim çalışmaları çocukları duygusal yönde etkiler. Bazı araştırmacılar çocukların renk tercihlerinin öğrenme sonucunda oluştuğunu savunurlarken, farklı görüşte olanlar renklerin doğuştan kazanılmış doğal, duygusal tepkileri olduklarını düşünmektedirler. Renk tercihlerinde çocukların kişilik yapıları etkili olabilir.

Canlı renkler çocuklara çekici gelebilmektedir. Bazı öğrencilere; "En çok beğendiğin renk hangisi?" şeklinde bir soruya karşılık olarak verilen bazı ilginç yanıtlar şu şekildedir.

"Mavi, çünkü benim gözlerim mavi, deniz ve gökyüzü gibi".

"Mavi, çünkü o da kendim gibi canlı".

"Yeşil, çünkü bana şekerleri hatırlatıyor".

"Pembe, beni iyi hissettiriyor".

"Kırmızı, çünkü, sıcak, solmayan bir renk".

"Siyah, beni üzgün, soğuk, yavaş, ölü gibi hissettiriyor".

"Gri, çünkü, kamyonun çarptığı bir kedim vardı".

"Kırmızı ve maviyi daha çok seviyorum. Çünkü gözünüze çarpıyor, şimşek gibi parlıyor"

(Aktaran: Demirel, 2005: 178). Güneş ışığındaki yedi renkten, sarı, kırmızı, mavi renkler ana renklerdir. Bu renkler başka renk karışımlarıyla oluşturulamazlar. Ana renklerin ikişerli karışımlarından oluşan renkler ise ara renkler olarak adlandırılır.

Soğuk renkler uzaklık ve derinlik etkisi yaratır. Sıcak renkler daha neşeli ve canlıdır. Örneğin, kırmızı, sarı, turuncu dikkat çekici renkler; yasaklamanın, uyarının ve şiddettin rengi olarak algılanır. Mavi, yeşil gibi renkler; özgürlük ve rahatlığı simgelerler. Aynı zamanda da bilgi aktarımını kolaylaştırır. Siyah, korku yas ve ölüm gibi olguları, beyaz ise saflığı simgeler. Bu etkiler göz önüne alınarak seçilmiş renkler, her zaman daha pozitif sonuçlar doğuracak ve çocukların psikolojisini olumlu yönde etkileyecektir. Sıcak ve soğuk renklerin kontrastından faydalanılabilir. Bir tasarım yüzeyinde ön plana çıkarmak istediği her hangi bir öğeyi sıcak bir renk yardımıyla öne çıkarabilir. Fon renginde de soğuk bir renk seçimi, öne çıkarmak istediği öğenin, sıcak-soğuk renk zıtlığı kullanarak gerçekleştirebilir.

Sarı en parlak renklerdendir. Dikkat çekici bir renk olduğu düşünülür. Bu yüzden uyarı ışıklarında sarı tercih edilir. (Uçar, 2004: 52),

Renklerin en sıcak olanı sarıdır. Görünebilirliğinin yüksek oluşu, sarının bir dikkat rengi olarak kullanılmasında etkili olmuş, bu nedenle fark edilmenin gerekli olduğu tüm ortamlarda yaygın olarak kullanılmıştır.”Diğer renklerde olduğu gibi sarının da olumlu ve olumsuz etkileri vardır. İçtenlik, sağlık ve iyimserliği de çağrıştırır, bu nedenle gıda ambalajlarında sıkça kullanılır. “Kırmızı: Özellikle koyu bir arka plan ile birlikte kullanıldığında öyle şiddetlidir ki, bir resimde yer alan küçücük kırmızı bir leke bile resmin her yerini etkilemektedir. Bu rengin canlılık ve dinamizmle ilgili bir renk olduğu düşünülmektedir. (Uçar, 2006: 73).

Kırmızı; aktif, enerjik ve dinamik yapısı nedeniyle, tutkunun, ateşin, aşkın, hayatın ve kanın rengidir. Bunun yanı sıra, tehlikenin ve dikkatin de rengi kırmızıdır” (Uçar, 2004: 51).

Kırmızı, diğer tüm renkler arasında en çok göze çarpan ve en çekici renk olma unvanını bünyesinde barındırır. Tek başına kullanıldığında bile bu denli ilgi uyandırması kırmızıyı en çok tercih edilen renkler kategorisinde tutmaktadır. Bu yüzden, kırmızı çocuklar için önemli bir renktir, resimlerinde çizdikleri kalpler genelde bu renktir ve onlar için mutluluğu da temsil etmektedir. Kırmızı renk, fiziksel olarak; ataklığı, canlılığı ve duygusal bağlamda; azmi ve kararlılığı göstermektedir.

“Turuncu: Sarı ve kırmızının karışımı olan turuncu da duygulara hitap eden uyarıcı sıcak bir renktir. Pozitif enerji veren, canlı aynı zamanda insanda acıkma duygusu oluşturabilen bir renktir. İştah açan bir renktir. Yaşama sevinci verir. Devinimi ve canlılığı artırır. Kahverengiye yaklaştıkça sükûnet vermeye başlar. Turuncu aktif bir etkiye sahiptir” (Odabaşı, 2002: 88).

Turuncu aynı zamanda dinamik ve dikkat çekici bir renktir. Turuncu istenirse çok parlak kullanılıp, dikkat çekici bir hale büründürülebilir, istenirse de daha yumuşak bir etki için daha dingin kullanılabilir.

“Pembe, Kırmızı ile beyazın birleşmesi ile elde edilen bir renk olup, kırmızı gibi canlılık vermektedir. Ama daha yumuşaktır. Neşe ve mutluluk veren bir renk olan pembe aynı zamanda hayallerin ve aşkın rengi olduğu düşünülmektedir.

” Hayaller söz konusu olduğunda (pembe hayaller, hayata pembe gözlükle bakmak, pembe panjurlu bu renk gelir.’’

“Mavi, Dünyanın hâkim rengi olan mavi çekingen bir renk; dinlendiriciliği ve edilgenliği anlatmaktadır. Koyu tonlarda ya da yoğun olarak kullanıldığında moral bozan, kasvet veren, açık tonlarda ya da beyazla karışık kullanıldığında, yatıştırıcı ve güven veren bir etki yaratmaktadır. Duvarları mavi olan okullarda çocukların daha az yaramazlık yaptığı saptanmıştır. Mavi renk, yeşilimsi turkuaz’dan, koyu lacivert’e kadar uzanan geniş bir skalaya sahiptir. Uçsuz bucaksız gökyüzünün, engin denizlerin rengidir. Mavi Şeffaflık ile yakından ilgilidir. Saydam olan nesneler ışığın kırılması ile gökyüzünün rengini yansıtır ve mavi görünürler. Mavi aynı zamanda düşlerin, beklenti ve hayallerin, özgürlük ve sonsuzluğun rengidir.” (Uçar, 2004: 53-54).

Mavi, gökyüzü, su ve denizlerin, aynı zamanda sonsuzluk ve huzurun rengidir. Turuncunun zıt rengidir. Görsel tasarımda bir elemanı öne çıkarmak için bu iki rengin zıtlığından faydalanmak mümkündür.

“Mor, geleneksel olarak asaletle ilişkilendirilir. Yakınlık ve güzelliğe de işaret eder. Eskiden beri ihtişam ve lüksün son basamağı olarak düşünülür. Gerçekleşmesi zor olan fikirler ve hüzün doğuran, düşündürücü bir renk olarak bilinir. Geniş yüzeylerde kullanıldığında korku duygusunu açığa çıkarır. Pişmanlık duygusunu da bünyesinde barındırır (Odabaşı, 2002: 88).

Bu bağlamda morun, genel anlamda olumsuz duyguları açığa çıkardığı söylenebilir. Mor saltanat rengidir. Yalnızlığı çağrıştırır. Maviye yaklaşan mor ise depresyonun, ruhsal bunalımın ve kederin rengidir” (Becer, 2002: 60).

Mor renginin olumsuz duyguların rengi olduğunu söylenebilir. “Nötr renkler, *beyaz, siyah* ve *kurşuni* gibi tarafsız renklerdir. Bunlar belli başlı bir renk özelliğinden ziyade, çeşitli renklerin elde edilmesine yardımcı olurlar.

Nötr renkler, dinlendiricidir; doyurucu manalı ve olgun bir etkileri vardır. Bunlardan siyah renk, derinlik ve karanlık, beyaz ise aydınlık, temizlik ve yakınlık hissi yaratır.

Renklerin özelliklerine göre, meydana getirdiği ve aksettirdiği değişik havadan, insan ruhu çeşitli şekillerde etkilenir. Yerine göre bir huzur, ferahlık ve sakinlik verebileceği gibi tersine kötümserliğe de neden olabilir. Bununla beraber renklerin etkileri; özel duruma, ruh haline ve tabiat şartlarına, mevcut reaksiyonlarına bağlıdır.

1.3.2 Üç Boyutlu Hareketli Çocuk Kitap Tasarımında, Desen ve Eskiz

Resim dili evrenseldir. Çünkü anlatısı görseldir. Çocuk kitapları görsellik olmadan sıkıcı olabilirler. Desen, resimli kitaplarda önemli bir öğedir: Karakterlerin doğru bir şekilde kâğıt üzerine aktarımına yardımcı olmaktadır.

Desen, illüstrasyonun hareket kazanmasını sağlar. Sadece renklendirme ve tonlama ile doğru ifade sağlanamaz.

Çocukların çizim- desen çalışmalarına bakacak olursak, onlar için en önemli konu, insan figürü çizim deneyimleridir.

Çizimlerinde "çöp adam" diye tanımlanan resimler görülür. Bu resimlerde büyükçe yuvarlak bir baş, iki iri veya nokta şeklinde gözler, ağzı ifade eden yatay eğri bir çizgi ve kafadan çıkan kol ve bacaklar tipik özelliklerdir. Dolayısıyla insan figürleri kaba formlar şeklinde sembolik olup, vücut oranları gerçek dışıdır. Kendince önemli sayılan konular öncelik taşır. Büyükçe orantısız olarak ifade edilir. Ancak bu çizimler sadece insan figürleriyle sınırlı değildir.

Yakın çevresinde en çok ilgisini çeken ev, ağaç ve otomobil gibi varlıkları da benzer şekilde betimlemeye çalışırlar. Bunlar kâğıt üzerinde gelişi güzel yer alırlar. (Artut, 2002: 216).

Çeşitli öğelerin sayfa üzerinde nasıl yerleştirileceğini gösteren karakalem ya da diğer yazı malzemeleri ve resimlerle oluşturulmuş taslak çalışmaları eskizi oluşturmaktadır.

Eskiz çalışmaları karakter yaratmanın en önemli safhasıdır ve sanatçının en iyi düşünme ve keşfetme aracıdır. Kısacası karakterlerin belirlendiği ilk aşamadır.

Taslak eğer bir illüstrasyon kitabı içinse, içerisine yazının nerede nasıl ve hangi font karakteriyle kullanılması gerektiğinin de hesabı yapılmalıdır.

Eskizler aşamalar halinde ele alınabilirler. Fikir taslakları, çizimler ve diğer tasarım objelerinin yerleştirilmesiyle oluşturulabilir. Daha sonra eskiz renklendirilip çalışmanın son halinin ne olacağı belirlenmeye çalışılır.

Üç boyutlu hareketli çocuk kitabın'da (pop up) eskizler biraz daha detaylı ve hesaplı yapılmalıdır. İllüstrasyonun çizim eskizi yapıldıktan sonra kesilecek kısımlar, hareketli ya da üç boyut verilecek resimler ve kısımlar belirlenmelidir.

1.3.3 Üç Boyutlu Hareketli Çocuk Kitabında, Karakter Oluşturma

"Karakter, sanatçının yarattığı; "duygu, düşünce ve tutku yönleriyle geliştirdiği, gerçek yaşamdan da esinlenerek deneyimiyle, birikimiyle, kendine özgü duyarlılığı ile biçimlendirdiği bir kişiliktir" (Sever, 2003: 63-64).

İster bir öykü veya roman olsun ya da bir film, anlatılanlar hep birinin başından geçmektedir. Bu kişi ya da varlığa kahraman denilmektedir. Olayın kahramanı her şey olabilmektedir. Bu canlı ya da cansız herhangi bir şey olabilmektedir.

Bir arabanın başından geçen maceralar buna örnek olabilir. Burada arabaya karakter verilmektedir. O araba, çizen ya da yazan kişinin hayal gücüne göre insani özellikler kazanabilir, hatta konuşturulabilir.

Aynı örnek hayvan kahramanlar içinde geçerlidir bu tip örnekler çoğaltılabilinir. Buna göre karakter, daha önce örnekte görüldüğü üzere kişi ya da varlığa duygu, düşünce ve davranışları verilerek oluşturulmalıdır.

Ayrıca kahramanlar çok yönlü karakterler olmalı ve buna göre çizilmelidir. Karakterin üzüntülü, neşeli, endişeli vb. gibi duygusal durumları, hikâyede ve çizimde iyice betimlenmelidir. Bu betimlemelerle okuyanın ilgisi arttığı gibi resimlerin de etkisiyle, ilginin hikâyede tutulması sağlanmalıdır.

Kahramanların hayvanlardan seçilmesiyle'de bu ilgi oluşturulabilir. "Küçük çocuklar için yayınlanan kitaplarda çok sayıda karakter kahraman yerine az sayıda kahraman bulunması daha uygundur. Çocukların kendi yaşlarında kahramanları bulunan kitaplarda, kahramanların başından geçenleri okumayı daha ilgi çekici ve zevkli bulacakları bir gerçektir. Diğer dillerden dilimize çevrilen eserlerde kahraman adlarının değiştirilmesi bir dereceye kadar doğru olabilir" (Oğuzkan, 2001: 68).

Resimli kitaplar için karakter oluşturulurken, karakterlerin çocukların yaşına uygun olması gerektiği de göz önünde tutulmalıdır. Örneğin 6 – 9 yaş aralığındaki bir çocuk için tasarlanan bir kitaptaki karakterler, şiddet içeren davranışlarda bulunmamalı ya da çocuğun ruhsal durumunu etkileyecek tarzda oluşturulmamalıdır.

"Okul öncesi ve okul dönemi çocuklarına uygun olarak hazırlanacak resimli masal kitapları karakterlerinde çözümlenmesi gereken problemler vardır. Bunların tasarımcı tarafından bilinmesi gerekmektedir. Bu nedenle resimli masal kitaplarının hazırlanmasında ve karakterin yaratılmasında;

a) Çocuk grubunun yaş seviyesi,

b) Yaş seviyesine bağlı ilgi alanları,

c) İlgi alanlarına bağlı biçim zevki,

d) İlgi alanlarına bağlı renk zevki,

önceden saptanması gibi önemli sorunlar ele alınmalıdır.” (Mardi, 2006: 123).

Karakterler çizim olarak yansıtıldıklarında çocuğun psikolojisini olumsuz yönde etkilemeyecek şekilde çizilmelidirler. Çocuk resimlere baktığında tedirgin olmamalıdır. Örneğin karakterlerin dramatik durumlara rastlaması sırasında yapılan çizimlerde, kanlı ya da aşırı şiddet içeren bir sahne olmamalıdır. Kahramanlar gerçek hayattan kişilerden de seçilebilir. Gerçek hayattan kahramanların dışında, çocukları hayal dünyasına götüren hikâyelerdeki kahramanlar’da ilgi çekmektedir.

Resim 5: Harvey Brown, Romandan fırlayan kahramanlar, 2013.

1.3.4 Üç Boyutlu Hareketli Çocuk Kitabında, Mekân Tasarımları

Günümüzde çocuklar büyük şehirlerde doğadan gittikçe daha uzakta kalarak büyümektedirler. Bu sebeple tabiatı, hayvanları ve doğal çevreyi her çocuk iyi gözlemleyememekte ve yaşayamamaktadırlar. Resimli kitaplar ve içinde yer alan hikâyelerin, onlara biraz olsun doğayı tanıma ve bilgi edinme İmkânı sağladığı düşünülmelidir.

“Ortam, zaman, coğrafik yer, genel çevre ve bir hikâyede egemen olan durumlardır. Ortam, hikâyenin havasına girmeye yardımcı olabilir. Ortam sadece zaman ve yeri tarif etmekle kalmaz. Hikâyedeki karakterlerin günlük işlerini‘de kapsar” (Russell, 2001: 101).

Yüzyıllardır masallarda, hikâye kitaplarında yazılan ve resmedilen doğa, özellikle de orman hikâyeleri çocukların ilgisini çekmektedir. Ormanın çocukların zihninde canlandırdığı düşünülen sihirli olaylar, macera, gizem onların hayal gücünü zenginleştirmektedir.

Kitap resimlemelerinde doğaya bu kadar yer verilmesinin nedeni de çocukların bu ilgisi ve doğa hakkında bilgi edinmelerini sağlamaktır. Örneğin, Richard Or'un illüstrasyonlarını yaptığı kitapta çocukları Amazon'un ormanlarına doğru yolculuğa çıkarmaktadır.

Carl's Christmas isimli kitapta; Carl adındaki çocuğun Noel maceraları ve Noel baba ile karşılaşması anlatılmaktadır. Resimleme yağlıboya tekniğiyle yapılmıştır. Ren geyikleri ve Noel babanın içinde yer aldığı doğa resmi vardır. Burada kış mevsimi içinde olduğu görülmektedir. Bu resim çocuklara kış mevsiminde doğanın nasıl bir hale büründüğüne örnek gösterilebilir. Ayrıca çocuk, Noel baba ve kış ilişkisini resim'e bakarak kurabilir.

Mekân (iç ve dış) ise mimaride ve kentte mekânı şekillendiriş biçimimiz, bizim kültürümüzü, mevcut toplumsal düzeni imgelemektedir. Renk, çizgi, gölge, ışık, perspektif vb. öğeler ile mekânın arasında işlevsel bir bağ vardır. Mekân doğrudan resimlenmez, Lakin kompozisyonda dikkate alınarak resmedilmiş nesneler aracılığıyla var olduğu düşünülmektedir. Üzerine mekândan başka hiçbir şeyin resmedilmediği kâğıdın, kâğıt olmaktan tek farkı mekân için seçilen renklere boyanmış olmasıdır.

Çocukların çizimlerine bakıldığında, mekân ve perspektifi yetişkinler gibi algılayamadıkları görülür. Bazı çocukların (5-9 yaş arasında) çizimlerinde, figürlerin yere basmadıkları bile gözlenir. Bu bakımdan çocuk, baktığı kitapların resimli kitaplar olması halinde mekân ve figürlerin ilişkisini gözleyebilir.

Çocuklar, mekânda tasvir edilen yer, kültür ve zamanı inceleyebilir. Buna örnek olarak Çizmeli Kedi resimlemesi gösterilebilir. Dönemin mekânı ve karakterlerin giymiş olduğu kıyafetler gözlenebilir.

Beatrix Protter'ın illüstrasyonunda, mekânın özelliklerinden farenin, mutfakta olduğu gözlemlenmektedir. Hikâyeyi bilmeden de resme bakan, farenin o mekân içinde ne yaptığını az çok anlamaktadır.

Resim 6: Beatrix Potter ‘The Tailor’, 1902.

1.3.5 Üç Boyutlu Hareketli Çocuk Kitabında, Kompozisyon

Resmi meydana getiren öğelerin yüzey üzerine göze hoş gelecek şekilde yerleştirilmesine kompozisyon denilmektedir. Kompozisyon temel tasarım öğelerinin bir sistem içinde ilkeler bağlamında bir araya getirilmesidir.

Çocuk kitaplarında karakterle çevresinde gelişen olay arasında bir bağ olduğu ve bu anlamda karakterin kompozisyon içerisindeki yeri de önemlidir.

Sanatçılar ve tasarımcılar bugüne kadar birçok değişik kompozisyon şekliyle çalışmışlardır. Rönesans ve diğer klasik çalışmalarda "merkezi kompozisyon" uygulanmıştır. Konunun önemli unsurları tablonun merkezinde yer alır, diğer unsurlar bunun etrafında gelişir.

Rönesans’ta çok kez üçgen kompozisyonlar yapılmıştır. Konudaki en önemli figürler bu üçgenin içinde yer alır, daha sonra spiral şekilli kompozisyonlar da yapılmıştır. Modern resimde ise konu tablonun her tarafına dağılmıştır.

Ressamlar kompozisyonu kurarken gözün tabloyu rahatça dolaşması için şekilleri " tablonun arabeski " denilen gizli çizgiler üzerine sıralarlar.

Her hangi yağlı boya tablo’da yer alan bu çizgiler, gözümüzü resmin üzerinde dolaştıran gizli yollardır. Bir ışık, renk veya şekille göz bu seyahate başlar. Leke, renk, çizgi, ışık-gölge, hareket, denge, armoni gibi öğeler bu yolculuğun zevkini artırırlar. Kompozisyonun ana hatlarını çizgiler oluşturur. Burada dik, yatay, eğik, eğri vs. kırık çizgiler kullanılmaz.

Tasarımda kompozisyonda, resimdeki kompozisyon bilgilerine bağlı kalınarak yapılan çalışmada kullanılan yöntem, çalışmanın bütününün ve bütün içindeki parçaların birbiriyle uyumu ile önem kazanmaktadır.

“Eskizlerdeki karakterin, kompozisyonun bütünlüğü içindeki yeri, ölçü ve oranları düşünülerek, ebatlarının belirlenmesi yine gerçeğe uygunluğu tasarımcı tarafından dikkat edilmesi gereken noktalardır.

Bu bakımdan eskiz aşamasından itibaren karakterleri, konunun içindeki diğer karakterlerle, objelerle ve mekânlarla arasındaki denge, ön ve geri plan düşünülerek gerçek oranlarıyla tasarlamak gerekmektedir.

Çocuğun yaratılan karakteri sevmesi, ilgiyle izlemesi, tamamen onu kavrayışına ve yaratıcılığına bağlıdır” (Mardi, 2006: 147).

Temel sanat eğitiminde, öğrencinin görsel ve duygusal gelişmesini hızlandırmaya katkıda bulunan görsel eğitim yaşam boyu devam edecek bir sürecin başlangıcıdır. Görsel ağırlıklı analiz çalışmaları ile görmesini, algılayabilmesini öğrenen bir öğrenci yeterli düzeyde görsel bilgi birikimini yani görsel bilincini geliştirmiş olacaktır.

Böylece öğrenci çevresini daha duyarlı bir biçimde gözlemleme, ona karşı tepki gösterme, yorumlama ve yargılama alışkanlığını kazanacaktır.

Bu tür bir duyarlığa sahip olunduğunda, çevresine ve olaylara bakmasını bilen, baktığını gören, gördüğünü değerlendirebilen ve bunlardan en doğru sonuçlara, yargılara, çözümlere ulaşabilen yaratıcı bir insan olabilmesi söz konusu olabilir. (Mardi, 2006: 148).

1.3.6 Üç Boyutlu Hareketli Çocuk Kitabında, Tipografi

Tipografi, çocuk kitaplarının okunurluğu açısından önemli bir grafik tasarım öğesidir. Kâğıt, bez ve benzeri şeylere yazı ya da resim çıkarma işi olarak adlandırılan yazı görselleri, çocuk kitaplarında daha da önem kazanmaktadır.

Resimlerden sonra çocuğun kitaba olan ilgisini çeken unsurlar, yazı ve iyi bir düzenlemedir. Okunması zor olan bir yazı, okumaya yeni başlamış çocuk okuyucuyu kitaptan uzaklaştırabilir. Hatta ilerde kitaba yönelik davranışında olumsuz bir etken oluşturabilir. Bu bakımdan tipografi resim kadar önemlidir.

Yazı bilgiyi en açık şekilde aktaran iletişim yöntemi, tipografi ise yazının okunmasına hatta estetik kaygılarla ortaya çıkarmaya yönelik grafik çalışmasıdır. Çocuk kitabı hazırlanırken yazar, çizer, psikolog, editör, tasarımcı ve matbaa sorumluları işbirliği içinde çalışmalıdır.

Sayfadaki tüm öğeler (yazı, yazıların boyutları, resimler, çizimler vb.) arasında estetik denge gözetilmeli. Sayfa düzeni çekici hale getirilerek kitabın kolayca okunup anlamlandırılmasına olanak verilmelidir.

Çocukların sürekli olarak aynı boyutta hazırlanmış kitaplar okumaktan hoşlanmadıklarını düşünecek olursak, değişik büyüklükte hazırlanmış kitaplar, dikkatlerini uyanık tutacağından okumaktan ve incelemekten zevk alabilirler.

"Sürekli aynı boyutlardaki kitaplar yerine farklı boyutlardaki kitaplar tercih edilmelidir. Büyük boyutlu kitaplar, çocuğun rahatça görebileceği, yetişkinin rahatça okuyabileceği ve kucağa sığabilecek kitaplardır." (Tür ve Turla, 1999: 36-37).

Boşluklarda tutarlılık ve süreklilik sağlanmalıdır. Çocuk kitaplarında kullanılan tipografik karakter (harf, sayı, sembol, çizgi ve noktalama işaretleri) ve puntosu, çocuğun seviyesine uygun olmalıdır.

Çocuk kitaplarında kitabı çocuğun kendisinin'mi okuyacağı, yoksa henüz okuma bilmeyen çocuğa ebeveyni tarafından'mı okunacağına karar verilmelidir. Tasarımda kullanılacak tipografinin tamamen farklı bir biçimde düzenlenmesi gerekmektedir.

"Tipografinin en önemli işlevi okunaklığıdır. Okunaklık harfler arası, kelimeler arası ve satırlar arası boşluk, yazı-fon ilişkisi, punto büyüklüğü, yazının et kalınlığı ve blok özelliği ile artar veya azalır. Tipografik yapı içindeki boşluklar, gereğinden az ya da fazla olduğunda okuma güçlüğü doğar." (Sürmeli, 2007: 555).

Çocuk kitapları, tipografik olarak normal aralıklı veya normalden daha geniş aralıklı satırlarla düzenlenen ve resimlerin büyük boyutta yer kapladığı tasarımlardır.

Metinler kısa ve öz, resimler ise çocukların algılayış devresine uygun olmalıdır. Çocuk kitaplarında kullanılan resimler 2-6 yaş çocuğu için en az "12 punto" okumaya başladıktan sonraki dönemde ise gittikçe küçülen yazı puntosuyla hazırlanırlar.

"Akılcı düşüncenin tüm yaklaşımları ve estetiğin yanı sıra okunurluk (legibility) ve okuturluk (readability) kitap tipografisi açısından en önemli işlevsel ilkelerdir.

Bir metnin 'okunur' olması o metnin puntosunun büyüklüğüne, birkaç satırda kaç harfin olabileceğine, satır uzunluğuna, harfler, sözcükler ve satırlar arasındaki boşluk ilişki ve düzenlemelerine ve doğal olarak seçilen yazı karakterine bağlıyken, 'okuturluk' sayfada yer alan tüm tasarım öğelerinin nasıl yerleştirildiğine ve bütünde ürettiği etkisine bağlıdır" (Sarıkavak, 2004: 201).

1.3.7 Üç Boyutlu Hareketli Çocuk Kitaplarının Çocuğun Algı ve Gelişimindeki Önemi

Resimli kitaplar, göz yolu ile çocuğu hem zihinsel hem de duygusal olarak etkilemektedir. Resimli çocuk kitapları, çocuğun resimlerdeki renklerin şiddetini hissedebilmesi için, fazla

mat ve de parlak olmayan ayrıca dayanıklılık açısından kalın gramajlı kâğıtlara basılan kitaplardır.

“Çocukların, çevrelerinin bir parçası olarak tanıdığı kitaplar olan resimli kitaplar, onların tüm gelişim alanlarında çok büyük etkiler yapar. Bunlar, resimlerin metnin ayrılmaz bir parçası olduğu ve yazıların daha az olduğu kitaplardır. Resimli kitaplar her bakışta farklı bir ayrıntıyı görmesi, anlaması ya da kavraması bakımından en çok aranan ve çocuk tarafından sevilen türlerdir” (Gönen, 1986: 75-78).

“Çok hızlı ilerlemenin kaydedildiği 0-6 yaş arası dönemi içine alan okul öncesi eğitim sürecinde çocuğun beyin yapısı ve fonksiyonlarının üçte ikilik kısmının gelişimi tamamlanır. Bu dönem, çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini destekleyerek yetişkinlik döneminde daha verimli ve üretici olmasını, aynı zamanda da sahip olduğu potansiyeli tam olarak kullanabilecek yetenekleri kazanmasını sağlar. Diğer bir ifadeyle, bu dönem bireylerde fiziksel, duygusal, dil, sosyal ve zihinsel gelişimin şekillenerek, kişilik temellerinin atıldığı, bunlara paralel olarak yaratıcı düşüncenin ortaya çıkarıldığı ve güven duygusunun geliştirildiği en önemli süreçtir. Bu nedenle bireyin eğitim süreçleri içinde üzerinde titizlikle durulması gereken en önemli dönemdir” (Gündoğdu, 2008: 1-2).

Çocuğun gelişiminde en etkili uyarıcı etkenlerden biri kitaptır. Bu dönemde doğru kitap seçimleri önem kazanır. Üç boyutlu hareketli kitaplar, çocuğun görerek zihnini etkiler, hayal gücünü ve kendi başına karar verebilmesiyle, çocuğun gelişmesine ivme kazandırır. Çocuğun bütün yaşamını etkileyecek en önemli gelişim aracı kitaptır. “Çocuk edebiyatı (yazını), erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır. (Sever, 2003: 9).

Çocuklara küçük yaşlardan itibaren iyi ve nitelikli kitap okuma ve anlatmanın onların deneyimlerini genişlettiği, kelime bilgilerini artırdığı ve dile karşı hassasiyetlerini geliştirdiği bilinmektedir. (Tür ve Canbolat, 1982: 1).

Çocuğun kitapla karşılaşması, hem duyarak öğrendiği sözcükleri görerek tanımasını, hem de duymadığı sözcükleri görerek öğrenmesini sağlar. Bu şekilde çocuk, duyduklarıyla gördükleri arasında kurduğu ilişkilerle düşünmeyi öğrenir. (Alpay, 1984: 44).

“Resimli kitaplar; çocuğun kavram, sözcük bilgisi, gramer, anlama, dinleme, sorulara cevap verebilme, öykü zincirini kurabilme, bellek, sıralı cümle üretebilme, dili kullanabilme, çözümleme yeteneğini arttırır, kitap ve okuma zevkini uyandırır.” (Gönen, 1988: 32-33).

Bebeklerine doğmadan önce kitap okuyan anneler vardır. Doğum sonrasında’da çocuklara sesli, ışıklı, farklı dokulu kitaplar gösterebiliriz. Okuduğumuz her hikâye, onlar için yeni bir şekil, bir kelime, yeni bir anlam olacağından şansa bırakılmamalıdır. Çocuk kitaplarının, çocuk üzerindeki etkisi düşünülerek, üretime geçmeden düşünülmeli, araştırma yapılmalı ve çocuklara azami ölçüde faydalı olacak kitaplar kurgulanmalıdır. Kitaplar, hem anne ve çocuk arasında sosyalleşmeyi destekleyen, eğlendiren, hem de çocuğa ilk yıllarında gezip göremeyeceği evren hakkında bilgi veren estetik ve kültürel yapıtlardır.

Üç boyutlu hareketli çocuk kitapları, çocuğu cezbeder, okumayı, öğrenmeyi sevmesini sağlar. Böylece çocuğun dünyaya karşı merak duymasını, çok yönlü düşünebilme yolunda adım atmasını ve beyin gelişimini destekler. Çocuğun dış dünya ile olumlu bir iletişime geçmesine yardımcı olur.” (Gönen, 1988: 34).

“Nitelikli ve istenilen özelliklerde hazırlanmış, yaşa, gelişim özelliğine, ilgi ve ihtiyaca uygun seçilmiş çocuk edebiyatı ürünlerinin bu dönemde aile ve eğitimciler tarafından seçilerek kullanılması önerilmektedir.” (Tür ve Turla, 1999: 11).

Çocuğun ruhunu ve psikolojisini kavrayamamış, onun ilgi ve beklentileriyle iletişim kuramamış, metin ile resimlerin acemice kullanıldığı kitaplar, çocuğa göre olmayan edebiyat yapıtları içinde değerlendirilmelidir.

“Kitaplarda, çocuğun kavramsal gelişimini destekleyecek bir anlatım yeğlenmeli, dilsel ve görsel anlatımın yarattığı etki, çocukla kitap arasında bir sevgi bağı oluşturmalıdır. Çocuk kendisine okunan ya da kendisinin okuduğu bir kitaptan sonra, yeni okuma eylemlerine katılma isteği duymalıdır.” (Sever, 2008: 2).

Çocuk kitapları, çocuğa yönelik yazılı ve görselliğe dayalı olarak hazırlanan kitaplardır. Onları okuma ve anlamaya teşvik ederken, aynı zamanda sanatsal anlamda estetik değerler kazandırmaya çalışarak tasarlanılmış kitaplardır. Bu estetik değerler çocuğa çok küçük yaşlardan itibaren verilmeye çalışılmalıdır. Bunun için 3 ve 4 yaşındaki bebekler için dahi tasarlanmış kitaplar vardır. Bu tür kitaplar erken yaşlardan itibaren çocuğu daha çok eğlendiren, eğlendirirken de öğreten kitaplardır. Bu tür kitapları tasarlayanlar görselliğin yanında müzik, farklı ses ve dokularla çocukların ilgisini kitaba çekmeye çalışmaktadırlar.

Çocuk öğrenirken, aynı zamanda eğlenmelidir. Eline aldığı kitaptan zevk alması ve onunla etkileşime geçmesinin, çocuğun öğrenmesine daha büyük katkı sağlar. Bu yüzden kitaplar, çocuğun yaşına uygun olmalı ve onu sıkmayacak şekilde tasarlanmalıdır. Bu açıdan özellikle resimli kitaplar çocuğun sanatsal gelişimine ve görsel algısının zenginleşmesine katkı sağlamaktadır. İyi bir çocuk kitabının, çocuğa, sorun çözme ve olaylara farklı açıdan bakma yeteneğini kazandırdığı söylenebilir. Çocukların ortak ruhsal gereksinmelerini de dikkate almak gerekir. Özellikle, çocuğa kitap seçerken bu gereksinmeleri bilmekte yarar vardır. Çocuktaki estetik duygu karşılaştığı örneklerle geliştirilmeli ve başarılı ve güçlü eserlerle onları karşı karşıya getirmelidir. (Kantemir, 1962: 50).

“Resimli kitaplarda konular eğlendirici, sürükleyici ve ilginç biçimde ele alınmalıdır. Anlatılan öykünün geçtiği yer ve zaman, konuyla ilgili ve tutarlı olmalıdır. Konular ilgi çekici biçimde sunulmalı, eğlendirici ve düşündürücü olmalıdır. Verimli çalışma alışkanlığı ve üretken bir kişilik edinme yolunda çocuğa katkıda bulunmalıdır. Çocuklara okuma zevki ve alışkanlığı kazandırıcı olmalıdır. Mizah duygusuna yer verilmelidir.

Çocuğun kahramanla özdeşim yaptığı göz önünde tutularak, acıma, iyilik, korku, dehşet, kin, kahramanlık, özveri gibi kahramanlarla, insanüstü, gerçek ötesi kavramlarını iyi ve yerinde kullanan, abartmayan, sağlığı bir duyarlık geliştiren özellikler taşımalıdır.

Çocuğun estetik duygusunu etkilediği bilinerek çocuk yapıtlarında estetik duyarlılık önemsenmelidir.” (Çınar, 2009: 1).

Anne ve babalar, doğal uyarıcılar dışında çocuklarının karşılaşacakları kaliteli uyarıcıları seçmek ve çocuklarına sunmak durumundadırlar.

Çocuğun odasındaki renkler, ışık, odada çalınan müzik, çocukla okunan renkli resimli kitaplar, el kuklaları ile anlatılan hikâyeler, oynanan oyunlar ve bunun gibi pek çok etkinlik, bebeklikten itibaren tüm çocukluk döneminde, çocuğun gelişimini destekler ve hızlandırır.

İncelenen kaynaklara göre, 9–17 yaş grubu çocuklar artık gençlik dönemine girmektedirler. Kitap konusu bakımından; heyecan, macera, sosyal içerikli ve bilimsel olabilir.

Bu yaş grubundaki çocuklar için, harf puntoları daha küçük ama aralıkları sıkışık olmadan yine rahat okunur şekilde kullanılabilinir. Sayfa sayısı hikâyeye göre uzun olabilir. Görseller bu yaş grubuna uygun şekilde tasarlanabilir.

1.3.8 Üç Boyutlu Hareketli Çocuk Kitap Türlerin'den, Tünel Kitap

Tünel kitap, pipe show1 adı verilen katmanlar halindeki figürlerden oluşan hareketsiz ama derinliği ve boyut hissi olan kitaplardır.

Değişik katlardan oluşan bu çalışmada çizimler, fotoğraflar vb. materyaller kullanılarak kâğıtla, üç boyutlu ve derinliği olan kitapçıklar elde edilebilmektedir.

1.3.9 Diyagram Kartlar (Volvelles)

Volvelle kelimesi Fransızcadan gelen bir kelimedir. Ama asıl kelimenin Latince "volvere" kelimesinden üretildiği düşünülmektedir. Kitap veya kâğıdın üstüne monte edilmiş ve çevrilebilen kâğıt disk olarak tasarlanmış mekanizması olan üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) türüdür.

Bilimsel yöntemlerde hesaplama aracı olarak ve astroloji alanlarında kullanılmıştır. Bugün de üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) tasarım aracı olarak kullanıldığı görülebilir. Spiral kartlar (volvelle) iç içe geçmiş iki ya da daha fazla diskten de oluşabilmektedir. Bilinen ilk volvelle Paris de Benedik rahibi Matthew tarafından 1950'de tasarlanmıştır.

Matthew dairesel çarkın kitabın bütününde dönerek hareket etmesinin daha kolay olacağını düşünmüş ve böylelikle volvelle ortaya çıkmıştır. Bugün, volvelles'in sanatsal çalışmalarda kullanıldığı görülmektedir. Son derece hassas ağaç oyma veya baskı plakaları oluşturmak kolay bir girişim değildir.

Son parça için yanlış bir numara alınması veya kâğıt eşleşmemesi sonucu hata oluşabilmektedir.

Bu tür volvelle türü çok pahalıydı ve mali imkânların ötesinde olurdu. Ayrıca bu tür volvelle'ler genelde bilim ve kraliyetin hizmetine sunulmuştur.

1.3.10 Üç Boyutlu Kartlar

Üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) kartlar en yoğun olarak viktorya döneminde genelde sevgililer günü amacı ile (dönemini yansıtan süslemeleri olan) kullanılmıştır. İngilizcede 'Valantine cards' olarak da adlandırılan bu kartların oluşumu, 18. Yüzyılda İngiltere de hediye değişimi yerine kart değişimi ile başlamıştır ve sevgililer günü geleneğine dönüşmüştür.

Daha sonra bu kartlar Amerika'da da yaygınlaşmış ve benimsenmiştir. Kartların içine romantik bir şiir yazılıp kalpler, çiçekler, kuşlar gibi desenlerle tasarlanmıştır. Daha sonraki örneklerinde aşk tanrıları, çocuklar ve kadın resimleriyle dekore edilmiştir.

Yapılması emek ve yetenek gereken bu kartlar el işi sanat eseri sayılmaktadırlar. Çok sevilen bu kartlar, sevgililer gününün dışında da doğum günleri, kutlamalar vb. amaçlarla yaygınlaşmış ve çeşitlilik kazanmıştır. Günümüzde fabrika üretimi sonucu elde edilen üç boyutlu kartlar değişik malzemelerle' de (saten, kadife) tasarlanmaktadır.

Üç boyutlu kartlar bir platform (kâğıt ve çeşitleri gibi) üzerine hareketli ve kâğıttan yapılmış çizim ve şekillerin yerleştirilmesiyle tasarlanmaktadır. Basit bir üç boyutlu kart, ortadan eşit şekilde katlanmış olan kartın içine yerleştirilen şekil, açılıp kapanarak hareket ettirilmiş olur.

Resim 7: Yuansheng, doğum günü tebrik kartı, 2013.

Çizimde kat mekanizması görülmektedir. Bu katlar merdiven gibi düşünülebilir. Bu mekanizma açıldığında en öne yerleştirilmiş resim ayağa kalkar ve üç boyut hissi sağlanmış olur. Buradaki örnekte görülen çizimdeki katların üstüne çizim yapılabilir, ikinci kat ve ilk katın arasına tekrar resim yapıştırılabilmektedir.

1.3.11 Bebek Evleri

Evleri konu alan üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) tasarımları (kaleler, dükkânlar veya umumi binalar) kâğıt mühendisleri ve tasarımcılar için önem taşımıştır. Meggendorfer' in 'Thes Puppenhause' (1889) erken bir örnektir. 1981 de Random House tarafından Amerika'da yayımlanmış 'Bebek evi' 'Beyaz Saray' gibi hareketli kâğıt tasarımlarda ortaya çıkmıştır. Keith Moseley'in, 'Victorian House Book' (Viktorya zamanı ev kitabı), hem kâğıt evin iç ve dış kısımlarını göstermekte, hem de binaların sosyal tarihini çocuklara ilginç ve eğlenceli bir yöntemle vermekte olan faydalı bir kitaptır.

Resim 8: Moseley,Keith, Viktorya zamanı, 1965.

Bebek evleri üç boyutlu katlama tekniğinin genelde en karmaşık ve üç boyutlu etkinin daha fazla olduğu üç boyutlu uygulamalardır. Bu uygulamalar kâğıt mühendisliğinden anlamayı ve tasarımların hatasız olarak kırım ve kesimlerinin yapılmasını gerektirir. Bu tip tasarımlar kitap içinde olabileceği gibi tamamen ayakta durabilen ve boyutlu bir nesne olarak görünebilen uygulamalar olabilir. Kitap içinde tasarlanmış olanların 180 derece, hatta 360 dereceye kadar açılabilen örnekleri vardır. Evin içindeki katlar kâğıt platform olacak şekilde sayfaya yapıştırılırlar ve onun üstüne de diğer üç boyut) teknikleriyle tasarlanmış figür ve nesneler çizilmektedir.

1.3.12 Üç Boyutlu Çocuk Kitapları Uygulamalarından, Üç Boyutlu Afişler

Tarihte daha önce de farklı amaçlarla kullanılan üç boyutlu çocuk kitabı (pop up), günümüzde de farklı alan ve sektörlerde (reklam, sanat vb.) kullanılabilir bir yöntem olduğu düşünülmektedir. Aşağıdaki resimde yer alan çalışma İtalyan reklam ajansı Happycentro'dan farklı bir afiş tasarımı örneğidir. Grafik tasarım öğelerinin 3 boyutlu kullanıldığı bu tasarımlarda, renk ve doku da oldukça yoğun ve hareketli olarak tasarlanmıştır.

Resim 9: Happycentro, Üç Boyutlu Afiş tasarımı, 2010.

1.3.13 Üç Boyutlu Mekan Uygulamaları

Üç boyutlu çocuk uygulamaları geçmiş yüzyıllarda kısıtlı alan ve tasarımlarda kullanılmaktaydı. Kitaplar ve kartlar ya da sadece düz bir kâğıt yüzeyi, üç boyutlu çocuk kitabının (pop up) genel olarak kullanıldığı yerlerdir. Fakat üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) öyle bir yöntemdirki, tasarımcısını en uç grafik tasarım alanlarına ve uygulamalarına götürebilmektedir. Bu tür çalışmalardan bir tanesi de Ambi Pur, Pink Flowers Room Spray'dir. Fotoğraflarda görüldüğü üzere üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) uygulandığı yer bir mekândır. Üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) malzemesi her zaman için kâğıt olmak zorunda değildir. Bu örnekteki üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) kağıt, ip ve başka malzemelerin bir araya gelmesiyle oluşturulmuş bir nevi kolaj uygulaması gibidir.

Resim 10: Ambi Pur, Pink Flow Room Spray, 2010.

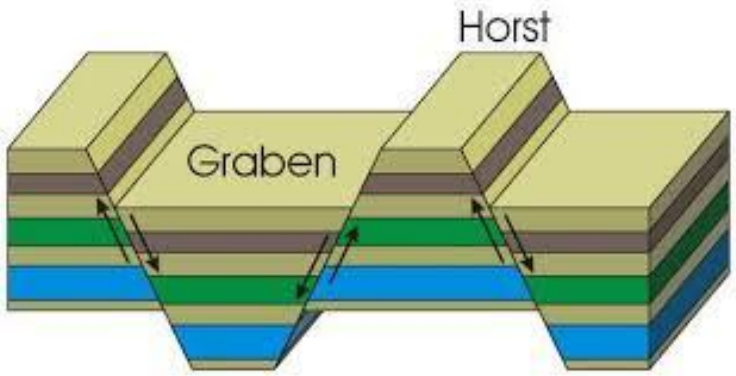
Katlanılan yüzey ise kâğıttan ayrı başka bir materyalden düşünülmüştür. Fotoğraflarda çalışmaların altında oda spreyi görülmektedir.

Bu çalışma reklam ajansı tarafından (Jung von Matt AG, Almanya) oda spreyi için yapılmış bir çalışmadır. Sanat yönetmeni: Nicole Grizinger ve tasarımcısı Sarah Illenberger'dir.

1.3.14 Üç Boyutlu Çocuk Kitapları Yapım Teknikleri

Hareketli ve üç boyutlu görünümü sağlamak amacıyla katlama ve kesim yöntemlerinden faydalanılarak birçok yöntem ve teknik geliştirilmiştir. Tek parçadan ya da çoklu parçalardan birçok üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) yapım yöntemi vardır. Bu yöntemlerin içinde de kâğıt katlama tasarımcıları tarafından tasarlanmış çok sayıda teknik ve çeşitlilik vardır. Üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) teknik ve yöntemlerini bu bakımdan iki teknik adı altında sınırlandıramayız. Bu teknik ve yöntemler sınırlı olmamakla beraber, yeni buluşlar her zaman yapılabilir. Yani halen birçok tekniğin oluşturulması mümkün olmaktadır.

Üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) yapım tekniklerini açıklamadan önce kullanılması gereken sembol ve terimlerden bahsedilmesi gerekmektedir. Bu terimlerin üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) yapımında rehber olacağı düşünülmektedir. Sembol ve terimler *origami* kitaplarındaki gibi kullanılmıştır. Çünkü aynı katlama ve işleyiş benzerlikleri olduğu düşünülmektedir. Vadi biçiminde katlama ya da dağ biçimi katlama gibi isimlerle şekiller sembolize edilebilir (Bkz. Şekil 1). Ayrıca üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) yapımını gösteren kitaplarda bu sembol ve terimler kullanılmaktadır. Aşağıdaki resimlerde şekil ve açıklaması gösterilmektedir." (Jackson, 1993: 16).

Şekil 1: Dağ biçimi katlama ,1993.

1.3.15 Tek Parça Tekniği

Basit olarak tasarlanmış bir üç boyutlu çocuk kitabında (pop up) bile, iki boyutlu olarak resimlenmiş bir tasarımdan daha etkileyici ve dikkat çekici görünebilmektedir.

Her zaman için karışık ve çok parçalı bir tasarım gerekli olmayabilir. Tek bir parçadan yola çıkılarak tasarlanmış bir üç boyutlu bir çocuk kitabı (pop up) tekniği istenen etkiyi sağlayabilmektedir. Bu bakımdan her tekniğin arasındaki farklılık ve yapılış yöntemleri iyice araştırılmalı ve teknikler üzerinde çalışılmalıdır.

“Tek parça kâğıt üzerinden kesilerek tasarlanarak yapılan bu teknik en basit üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) yapım tekniklerindendir. Ama bu tekniğin içinde de açı, platform kesim ve kat yerlerine, simetrik ve asimetrik olmasına dayalı daha da karmaşık yöntemler vardır. Ortadan kat yeri olan simetrik bir tasarım başlangıç için kolay tasarlanmaya uygundur. Diğer teknikler başlangıçta karmaşık olduklarından dolayı kafa karıştırıcı olabilmektedir.”
(Jackson, 1993: 21).

Resim 11: Tek parçalı üç boyut , 1993.

Yüz kısmı simetrik fakat şapka asimetriktir. Şapkanın asimetri yöntemi ile yapılması ve şapkanın kırmızı olması ile karakter oluşturulmuştur. Simetri esasına dayalı daha basit bir tasarımı açıklamak gerekirse, seçilmiş olan kâğıt önce ortadan ikiye katlanmalıdır. Daha sonra üzerine tasarlanılan desen çizilmelidir. Bu çizim kesim işlemi bitirildikten sonra kâğıdın arka tarafında kalmalıdır. Önemli olan nokta, çizmek istediğimiz şekil, ikiye katlandıktan sonra kâğıdın ortasına (kâğıt katlandıktan sonra ortasında çıkan izin üstüne) simetrik olacak şekilde çizilmelidir. Örneğin bir çam ağacı çizilecekse, ağacın dalları her iki (kat yeri) yanı da simetrik olacak şekilde çizilmelidir. Çizim yapıldıktan sonra çizimin üstünden makasla kesim yapılabilir. Öncesinde kesim ve kırım yapılacak yerler işaretlenmelidir. Çizgiler arkada kalacak şekilde kâğıt katlanmalı ve arka kısımdan öne doğru kesilen şekiller itilmelidir. Böylece üç boyutlu kart elde edilmiş olacaktır. (Jackson, 1993: 20).

1.3.16 Çoklu Parça Tekniği

Tek parçalı tasarımlarının aksine, çok parçadan oluşan üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) daha az "sade" veya bir şekilde yapılması ve tasarlanması daha kolay olarak görülmektedir. Kuşkusuz daha çok parça ekleyerek üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) uygulaması tasarlarken önce kullanılacak tekniği seçmek gerekir. Daha sonra problem bu seçimle ilgili tekniklere ve bunların sayfa üzerinde nasıl kontrol edilebileceğine dönüşmelidir. Bütün problemlerde olduğu gibi değişkenler arttırıldıkça, tasarım daha zor hale gelmektedir. Karışık gibi gözükmesine rağmen çoklu parça tekniğinin öğrenilmesi şaşırtıcı şekilde kolay ve küçük bir çabayla ilginç, değişik biçimlerin oluşmasına yol açar. (Jackson, 1993: 69).

Çoklu parça teknikleri tek parça tekniklerinden daha farklıdır. Her bir tekniğin kendi metotları vardır. ve Bir teknik başka bir teknikle karıştırılmamalıdır. Her bir tekniğin oluşmasına yol açacağı formlar da birbirinden oldukça farklı olacaktır. Bu da üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) yapımına yeni başlayanların çoklu parça üç boyutlu çocuk kitapları (pop up) potansiyelini tam olarak kavrayabilmelerini zorlaştırmaktadır. Üç boyutlu çocuk yapının kavranmasında en önemli yöntem, detaylardan çok egzersizlerden geçmektedir. Egzersizlerden sonra öğrenilen teknikler pek çok biçime uyarlanabilir.

"Çok parçalı üç boyutlu çocuk kitapları (pop up) mutlaka hassasiyetle yapılmalıdırlar. Eğer dikkatsizce yapılırlarsa, üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) katlanamayabilir, sayfa açılamayabilir ya da sayfa açıldığında yükselmesi gereken platform mekanizması işlemeyebilir. İki boyuttan üç boyuta akıcı geçişi sağlamak için açılıp kapanma sorunu olmayan düzgün işleyen bir sayfa yapısı oluşturmak önemlidir. Üzerindeki üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) dikleştikçe bükülen veya eğilen bir sayfa dayanıksızdır ve mutlaka sertleştirilmelidir. Yeterli dayanıklılıkta bir sayfa oluşturmalı ve üç boyutlu çocuk kitabının (pop up) kendisini de uygun ağırlıktaki bir kâğıttan yapmak gerekmektedir.

(Jackson, 1993: 69).

"Bu teknik çoklu parça tekniklerinin en basit ve en kullanışlı olanlarındandır. Hemen hemen her makul şekilde sağlam, kendi kendine destek verebilen şekil, alt ve dikey kat yerine basitçe yapıştırıcı sürülerek oluşturulabilir. Üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) figürünün kâğıda yapıştırmanın iki yolu vardır. Birincisi alt kısımdaki yapışkan şeritlerin diret olarak sayfaya yapıştırılması, ikincisi de şeritlerin kâğıdın altında görüş alanının dışında kalacak şekilde boşluklara itilmesidir. İlk yöntem ikincisine göre daha basittir. Fakat yapışkan şeritleri kâğıt yüzeyinde görülecek şekilde bırakır. (Jackson, 1993: 70).

Eğer kâğıt malzemeler birbirine uymuyorsa bu durum göz zevkini bozabilir.” Paul Jackson’ın kitabında yaptığı açıklamaya göre bu tekniğin en temel uygulaması şu şekildedir.

1. Sert kâğıttan bir dikdörtgenin eni boyunca bir kenar kırımı oluşturur. Bu kenar kıvrımı yapışkan şeridi olacaktır. Tekniğin işe yaraması için doğru şekilde yapılması gerekir.
2. Kenar kıvrımları kırım yerinden bükülür.
3. Dikdörtgeni ortasından vadi biçimi alacak şekilde katlanır.
4. Kıvrımları açılır. Dikdörtgen şeklin ortasından alt kısmına bir yarık oluşturulur. Bu sayfaya yapıştırılmak için hazırlanan temel parçadır.
5. Üç boyutlu çocuk kitabını (pop up) sayfaları kapatılır. Yapıştırıcı her iki ayağa uygulanır.
6. Dikkatli bir şekilde ayakları sayfaya yapıştırılır. İkinci ayağı yapıştırmadan önce diğer sayfaya bakacak şekilde hizalanır.
7. Sayfa ikiye katlanır, böylece yapışkanlı ikinci ayak sayfanın diğer yüzeyine yapışmış olur.
8. Yapışmasını kuvvetlendirmek için sayfanın üzerine bastırılır. Böylece sayfa açılır. (Jackson, 1993:71).

1.3.17 Diğer Teknikler, Sayfa Pozisyonları

Bazı üç boyutlu çocuk kitapları (pop up) sayfalarının düz açılması ve yukarıdan bakılması ile işlerken diğer türlü de dik veya geniş açıyla açılması gerekecek şekilde tasarlanmalarıyla daha iyi sonuç vermektedirler. Sayfa pozisyonu üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) formlarını birbirinden ayıran bir yöntemdir. Çeşitli üç boyutlu çocuk kitapları (pop up) yapıları en iyi şekilde, sayfanın geniş açılmasıyla ve değişik pozisyonlardan oluşması ile çalışır.
(Barton, 2005: 9).

Genelde üç boyutlu çocuk kitapları (pop up) sayfaları üç değişik açı ile açılmaktadırlar. Bunlar 180 derecelik açı, 130 derecelik açı ve 90 derecelik sayfa açılarıdır. Bazı üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) türlerinin 360 dereye kadar açıldığı gözlenebilir. Bunlar genelde bebek evleri (doll hause) uygulamalarıdır. Uygulama tekniğine göre bu açılardan herhangi biri sayfanın açılış konumu olarak belirlenebilir.

“Sayfaların konumu genelde okuyucu tarafından dikkate alınmayabilir. Birçok okuyucu otomatik olarak sayfayı ideal okuma pozisyonunda tutar. Yine de üç boyutlu çocuk kitapları (pop up) oryantasyonu tasarımda önemli bir yer tutmaktadır. Bakış açılarında sabit bir geçiş ve sayfa konumlarında değişiklik gerektiren bir üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) serisi bilinçaltında rahatsızlık verebilir.

Hoşa gidecek suretle birlikte, aynı düzende hareket eden bir üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) tasarlanmasını okuyan veya bakan kişi için daha rahat olduğu söylenebilir". Üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) tasarımı yapmadan önce, üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) yapım tekniğini öğrenmek gereklidir. Bu tekniği kavradıktan sonra tasarımcı, kendi yaratıcı fikirlerini üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) üzerinde uygulayabilir.

"Birçok tasarımcı daha çok fikir edinebilmek, edindiği bilgileri, yaptığı eskizleri hatta ilginç kelimeleri not almak için yanlarında defter bulundurmaktadır. Müzeleri ve sergileri gezmek, başka insanlarla beyin fırtınası yapmak üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) yapımında yaratıcı süreç için faydalı olduğu düşünülmektedir. Uygun olan fikirler için araştırma yapılmalı ve yeni metotlar bulunmalıdır. Bunun sonucunda yeni bir üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) tasarlarken yapılan araştırma ve ortaya çıkan yöntem kullanılacaktır." (Barton, 2005: 9-18).

1.3.18 Kutu Şeklinde tasarlanmış üç boyutlu çalışma

- Manzara ve portre konumu
- Sayfa üzerindeki ideal açı (130 derece olmalı)
- Kesimlerin kenarlarına kesim ve kırım (ikişer olarak) uygulaması
- Kâğıdın ortasına gelecek şekilde yerleştirilmesi, kare şekillerindeki üç boyutlu çocuk kitap (pop up) uygulamaları içindir.

Üç boyutlu çocuk kitabında yer alan geometrik şekillerinden kare şeklindeki üç boyutlu çocuk kitabı en kolay uygulanabilir kitaplardır. İki kesim ve kırımla bükülmüş bir kâğıt parçasından oluşan kutu şeklindedir. Uygulamalarda kesimlerin boyunu ve ölçüsünü ayarlayarak farklı boyutlarda dikdörtgen şekiller de oluşturulabilir. Kart ya da sayfa tam olarak (180 derece) açılmamalıdır. Kutu şeklinde yapılan mekanizmalara, çizim veya kolaj ekleyerek daha farklı şekillerde oluşturulabilir." (Barton, 2005: 21).

İki taraftan destekli ve diğer kenarlardan kesilmiş geometrik (kare formunda) tasarımdan farklı şekillere ulaşılabileceği gibi, tam olarak kare olmayan, diğer taraftan da simetrik olan formlardan farklı mekanizmalar elde edilebilmektedir. Bu şekiller kendi içinde parçalara ayırarak ya da parça ekleyerek farklı hareketler oluşturulabilinir.

Üçgen şeklinden yola çıkılarak tasarlanılan üç boyutlu çocuk kitabı (pop up), yapımına geçmeden önce düşünülmesi gereken önemli ayrıntılar şunlardır.

Sayfanın orta kısmına, kat yerine hizalama yapılmalıdır. Tek kesim ve iki kırımdan oluşturulmalıdır. Genelde manzara ya da portre konumları belirlenmelidir. Sayfanın ideal açısı 130 derece açılacak şekilde tasarlanmalıdır. Üçgen üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) diğer temel formlardan birisidir. Yapılışı kutu üç boyutlu çocuk kitabına (pop up) benzer fakat iki yerine tek bir kesim yapılır.

Bu üç boyutlu çocuk kitap (pop up) türünde destek noktaları daima köşelidir ve üçgenin eğimli kısımlarını oluşturur. Açının derecesi üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) yönünü ve hareketini belirlemektedir.

Üçgenin pek çok çeşidi vardır. Kesimler düz, kıvrımlı, sivri uçlu, katlar dik veya bir miktar açılandırılmış olabilir. Bir parça da hayal gücü ile üçgenler dağ, çam ağacı veya mısır piramidi gibi nesnelere dönüştürülebilir. (Barton, 2005: 31).

Aşağıdaki yapım tekniği Joan İrwin' in kitabında açıkladığı gibi verilmiştir. Malzemeler, ölçüler ve kullanım şekli tasarımcının amacına göre değişebilir. Üçgen formundan genellikle açılıp kapanan ağız formları tasarlanabileceği gibi soyut şekillerde oluşturulabilir.

1. İki ayrı parça kâğıt alınır, her birinin ölçüleri 21. 5 santimetre olmalıdır. Kâğıt ortasından katlanmalıdır. Bir işaret (yaklaşık olarak nokta, katlanan kenarın merkezinde olmalıdır) konulmalıdır.

2. Dış kenara noktaya doğru 5cm ölçüsünde bir çizgi çizilmelidir ve belirlenen noktadan makasla kesilmelidir.

3. İki üçgen oluşturması için kesilen kapaklara, kırım verilerek arkadan katlanması gerekir.

4. Bir canavar, bir kişi veya ağız çevresinde bir hayvan çizimi oluşturulabilinir.

5. Tutkalı iç ve dış kartlarla birlikte uygulayın. Ağız kısmı olan yere yapıştırıcı uygulamayın. Zor olan parça da ise kâğıdı tutup (bir çadıra benzer şekilde) en üst üçgene parmak koyularak, aşağı itilir. Üçgen kâğıdın diğer tarafından çıkacak şekilde arkasından bastırmak gerekir. Artık kartı oynatmanın olanağı vardır.

6. Son olarak üç boyutlu uygulama kartının arkasına, ortadan katlanmış aynı ölçülerde başka bir kâğıt yapıştırılabilir. Böylece üçgen kısmın arkasında kalan boşluk yerine arka plan oluşturulabilir.

1.3.19 Üç Boyutlu Çalışmada Sahne Oluşturma

Girintili çıkıntılı destekler ve bir platform üzerinde yer alan üç boyutlu çocuk kitapları (pop up) uzaysal tasarım ve hareket esnekliğine olanak tanıyan yapılardır. üç boyutlu çocuk kitabını (pop up) tasarlayan kişi, oda veya manzara izlenimini uyandırmak amacı ile ince parçalar, basamaklı parçalar (fonda da aynı şekilde) yardımı ile katmanlı bir sahne oluşturabilir. Ayrıca bu parçalara karakterler eklenebilir.

Üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) beklenmedik, hareketli ve dinamik yapılarıyla teatraldirler. Sahne giriş ve çıkışları yapan, boyutsal hikâyeler anlatan ve aktörlerin canlılığı ile sayfa boyunca belirip kaybolan küçük, sihirli kâğıt oyunlarıdır." (Barton, 2005: 7).

"Hareketli platformlar 180 derece açılmış geniş sayfa ile oluşturulur. Hareketli platformlar sayfanın üzerinde sallanır gibi durabilirler. Platformların arkasını sayfanın yüzeyine bağlayan gizli desteklere (daha çok yapıştırmak kaydıyla) tutturulurlar. Biri diğerinin üzerine gizli destek ve bağlantılar ile sıralı nesneler çok katlı bir sahne düzeni oluşturabilir. Çıkıntılı destek, bükülmüş karton ve 90 derece açılmış sayfayla oluşturulur. Katlanmış sayfanın bir yüzü fon veya duvar, diğer yüzü ise yer görevi görmektedir." (Barton, 2005:7).

1.3.20 Üç Boyutlu Çocuk Kitapları Kâğıt Mühendis'liği ve Mekaniği

Bir üç boyutlu çocuk kitabını (pop up) pozisyona sokan, katlanmış bir sayfayı açma hareketidir. Geniş sayfa mekanik bir kaldıraçtır. Bu kaldıracı açmak veya kapamak sayfaya bağlı olan parçanın alçalmasına veya yükselmesine neden olmaktadır.

Birçok insan origami denilen, uzak doğu ülkelerinin kâğıt katlama sanatını kâğıt mühendisliği ile karıştırmaktadır. Pek az origami yapısı hareket etmek üzerine yapılmasına rağmen birçoğu hareketsizdir. Bu nedenle hareket, üç boyutlu uygulamaları (pop up) origamiden ayırmaktadır. Ayrıca üç boyutlu uygulamalar, üç boyutlu kâğıt ürünlerinden'de ayrı tutulmalıdır.

Bu ürünlerde kâğıt mühendisliğine girer. Fakat üç boyutlu uygulamalardan ayrıdır. Bu yüzden üç boyutlu çalışmalar, bir kitap karton veya kart açıldığında sayfalarının hareket etmesi, sayfa açıldığında boyut kazanması gibi mekanik hareketlerle tanımlanabilir.

Üç boyutlu formlar, katmanlar, sayfaları açıldığında oluşan görünüm, kâğıt mühendisliği (Paper Engineering) ile bağlantılıdır. Bunların sonucunda (kâğıt mekanizması) çekme, itme, yukarı kaldırma, dönen çarklar vb. hareketler sağlanabilmektedir.

Günümüzde, üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) ve hareketli kâğıt mekanizmaları genelde çocuk kitaplarıyla ilgilidir. Bu kitaplar hareketli tasarım uygulaması için kullanılmaktadır. Bundan öncesinde, yaklaşık olarak 15. yüzyılda bu mekanizma ve yöntemler astronomi, matematik, insan anatonomisi gibi alanların açıklanmasında kullanılmıştır.

Üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) tasarımı yanlışları düzeltebilme, sorunu bulma ve birazda eğlenebilmekle alakalıdır. Temel üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) şekillerin öncelikle formları oluşturabilmekle ve tasarımcının hayal gücü ile gerçekleştirilebilmektedir.” (Barton, 2005: 8).

2. İKİNCİ BÖLÜM

Çocuklar için tasarlanmış kitaplarda, içerik ne olursa olsun, bilginin sunum şekli de önem kazanmaktadır. İçerik sunum tarafından yok edilmediği ve kaynak görsel açıdan albenili, ama içi boş bir kitaba dönüşmediği sürece sorun olmamaktadır.

Üç boyutlu çocuk kitap (pop up) tasarımı incelemesi yaparken, normal illüstrasyon kitaplarından farklı olarak kitabın baskıya hazırlık aşaması, kesim ve kırımlarının nasıl olması gerektiği yani biçimsel özellikleri ve içerik olarak incelenmesi gerekmektedir.

2.1 Üç Boyutlu Çocuk Kitabı Tasarımı

Her tasarıma başlamadan önce yapılacağı gibi çalışma öncesi plan (Layout) oluşturulmalıdır. Özellikle bu üç boyutlu çocuk kitapları (pop up) için, önem taşımaktadır. Bu önem kitabın diğer resimli kitaplara göre daha karmaşık olan yapısından kaynaklanmaktadır. Plan yapılmadan hareketli bir kitap oluşturmak, hem zor, hem de yanlış sonuçlanma olasılığı taşımaktadır. Hataları hesaba katmak gerekir.

Hatalar öğrenme sürecinin parçasıdırlar. Bir hata sonuca giden yolda araç olabilir ve başarısızlık sayılmaz. Hatalı üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) denemelerini ve eskizleri çöpe atmamak öğrenme ve teknikleri geliştirmedeki en iyi yöntemlerdendir. Böylece yapılması ve yapılmaması gerekenleri hatırlatırlar. Hata denemeleri için eski veya kullanılmayan bir kitap üzerinde denemeler yapılabilir. Bunlar tek tek sayfalar halindeki üç boyutlu kitaplarına, hem sayfanın hem de kitabın ortasına gelecek şekilde yapıştırılmalıdır. Böylece üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) sayfa açılımının kitaptaki denemesi gözlenebilir. Bu yöntem eğer kitap dijital ya da matbaa ortamında basılmak isteniyorsa basım öncesinde kontrol için iyi bir yöntem oluşturabilir.

Daha iyi sonuç almak için bu kitabı tasarımcı kendi belirlediği boyut ve ölçülerde cilt kısmından başlayarak ve boş sayfalar ekleyerek oluşturabilir ve tasarımın son haline yaklaşmış olduğu varsayılabilir".

Birçok üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) tasarımcısı üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) tasarlarken diğer bir tasarımcıyla ekip halinde çalışabilir. Buna ünlü tasarımcılardan Robert Sabuda ve Matthew Reinhart tarafından tasarlanan ''Tarih Öncesi Devirler Ansiklopedisi'' örnek verilebilir.

"Tek başına üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) tasarlayan kişi için kitap oluşturmak daha zor bir iştir. Bu bakımdan nasıl yapılacağının kavramanın yolu modeller oluşturmaktır.

Her bir model ile bir öncekine göre yapılanlar geliştirilecek ve oluşturulmak istenen etkiye yaklaşılacaktır. Tasarımcı aklında çağrışım yapan şekillerden başlamalıdır. Pek çok profesyonel kâğıt mühendisi iki özdeş model yaparlar. Bir tanesini düzenlemek diğeri de düz bir diagramı korumak ve gelişmelere uyarlamak için kullanır. Üç boyutlu çocuk kitapları (pop up) modelden bitmiş çalışmalara uyarladıkça, tasarım ve işlevsel problem çözme yeteneği kazandırabilir. Bu yetenek sadece kâğıt mühendisliğinde değil, ayrıca yaratıcı analiz ve özgün tasarım gerektiren pek çok durumlardada tasarımcının işine yarayacağı düşünülmektedir" (Barton, 2005: 18).

Üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) hareketli bir kitap olmasının yanında resimleme yapılmış bir kitaptır. Renk, tasarım için önemli bir araçtır. Bu yüzden yapılan çizimler ve seçilen renkler önem taşır. Renklendirme yapılırken çocuk psikolojisi dikkate alınabilir.

Tasarımcı çizgilerinin gücüne ve siyah beyaz dengesini iyi kullanabilmesine göre de iyi bir renksiz çalışma da ortaya çıkarmalıdır. Üç boyutlu çocuk kitabının (pop up) bir özelliği de şaşırtıcı olabilmesi ve iki boyutlu resimlenmiş kitaplara göre boyut kazandırılmış görünümüdür. Bu özelliğinden dolayı tasarımlarda farklı uygulamalara gidilmesi alışılmış katlama ve hareketlendirmelerden uzaklaşılması, kitabı çocuklar için cazip hale getirmektedir. Hareketli kitaplar da kâğıt önemli bir unsurdur. Kâğıdın seçimi bu kitaplar için önem taşır.

Katlanması, eğilip bükülmesi zor olan ya da kolay yıpranan kâğıtların seçilmesi sorun oluşturabilmektedir. Bu yüzden tasarımcının kâğıt mühendisliğini ve katlama yöntemlerini temel olarak bilmesi uygulamanın iyi sonuçlanması için önemlidir. Mat renkli iyi kaliteden bir kâğıt, genelde üç boyutlu çocuk kitapları (pop up) için seçilebilmektedir. Ayrıca baskı yöntemleri de bu tür kitaplar için önemlidir.

Bu arz kitapların sağlam olarak tasarlanması ve kullanımda uzun süreli olması düşünülmelidir. Bu şekilde planlanmış ve uzun yıllardan günümüze aktarılmış üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) örnekleri görülmektedir. Üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) hazırlanma yöntemlerinden çoğu çift taraflı olarak düşünülür ve kitapta ki kısımların baskısız görünmemesi önemlidir. Bu yüzden tasarımcının baskıyı nasıl ayarlaması gerektiğini bilmesi, sonuç bakımından önemlidir.

Her kitapta olduğu gibi üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) metin (özellikle de çocuk kitaplarında) dikkate alınmalıdır. Çocukların okuyabileceği font ve büyüklükte olmalıdır. Genelde fontun büyüklüğü çocuk kitaplarında en az 12 ve 14 punto olarak önerilmektedir. Kitabın kapağı, satın almada ve çocuğun ilgisini çekmek açısından önemli rol oynamaktadır.

Kitabın konusuyla ilgili, karmaşık olmayan bir tasarım, çocuğun ilgisini çekmesi bakımından önem taşır. Sayfa düzeni çocuklar için rahat ve anlaşılır olarak tasarlanmış resim ve metin birbirinin tamamlayıcısı olmalıdır.

Kâğıt seçimi, üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) yapımında, kâğıt ya da kart seçimi önemlidir. Katlamaya uygun olmayan kâğıt daha sonra tasarımda ve kitabın yapımını uygulamada sorunlara yol açabilir. Eğer kâğıt çok ince bir malzemeden seçilirse, üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) zayıf olur ve çöküp zarar görebilir. Gereğinden kalın bir kâğıtta ise, katlama yerleri, destek olan kısım ya da kısımlar yerine tam oturmayabilir, katlanamayabilir.

Hatta sayfayı açıp kapatırken kâğıt zorlanabilir. Buda tasarım içinde istenmeyen boşluklara) (margin) yol açabilir. Veya hiç boşluk payı kalmayabilir. Bu tür sorunların yaşanmaması için, kağıt yeterli kalınlıkta, kırışık olmayan, çatlaksız bir malzemeden seçilmelidir. Ucuz olması için kalitesiz malzemelerden üretilen kâğıtlar zamanla sararıp kırılgan ve çok yıpranmış hale gelebilmektedirler.

Eğer kâğıt yönünden uzun ömürlü bir üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) uygulaması isteniyorsa kâğıdın ph, asit oranına bakılmalıdır. Pratik için fotokopi (Xerox) kâğıtlarının seçimi ekonomik açıdan uygun olabileceği düşünülmektedir. Deneme ve başlangıç aşamasından sonra aldığımız uygun şartlardaki kâğıtlar uzun süre rulo halinde saklanmamalı, güneşli ve rutubetin olduğu ortamlarda bırakılmamalıdır. Aksi halde kötü koşullar nedeniyle kâğıdın yıpranması ve kullanımının zor hale gelmesi olası olabilmektedir. (Jackson, 1993: 10).

2.1.1 Üç Boyutlu Çocuk kitaplarında uygulanan kâğıt çeşitleri

1. Mermer desenli kâğıtlar
2. Standart renkli kâğıtlar
3. Kabartmalı kâğıtlar
4. Alacalı kâğıtlar
5. Kenarları tırtıklı kâğıtlar (dokunulduğunda pürüzler hissedilen)
6. Desenli ve kabartmalı olan kâğıtlar.

Resim 12: Kâğıt Örnekleri.

2.1.2 Kitap Örneklerinin İncelenmesi

Aşağıdaki resimde yer alan çalışma Art Direction'ın Tasarımcısı Benja Harney'in, Harpers Bazaar Australia için yaptığı ve tasarıma rengârenk bir boyut katan kolajlar kullanmış olduğu üç boyutlu çocuk kitabıdır. (pop up). Çocuklar için tasarlanmamıştır. Üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) yönteminin ne kadar geniş bir alana yayılabileceğinin göstergesi olabilecek bir örnek olduğu düşünülmektedir.

Resim 13: Harney' Benja Australia,2012.

Yukarıdaki resimde yer alan resim kitabın giriş sayfasıdır. Tipografik olarak düzenlenen çalışma üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) yardımı ile üç boyutlu etkiye sahiptir. Destek kısımlarının harflerin altında olduğu düşünülmektedir.

Benja Harney bu üç boyutlu çocuk kitabını (pop up) tasarlarken, fotoğraflardan oluşan kolaj tekniği kullanmıştır. üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) olarak öne çıkan manken resimleri arkalarındaki şeritlerle birbirine bağlantılıdır. Kitap sayfası açıldığında nesneler sayfanın ortasından öne doğru gelerek aynı şekilde hareket etmektedirler.

Bu sayfada ise tek parça tekniği kullanılmıştır. Sayfadaki kadın vücudu simetrik olarak kâğıda yerleştirilmiştir. Sayfa açıldığında katlı olarak duran şekil, açılıp kendini göstermeye başlar. Destek kısımları resimde açıkça gözükmektedir.

Üç boyutlu bu uygulama zemin katmanı ve onun üstüne monte edilmiş bir katman el yardımıyla düzeltilerek açılıp kapanmaktadır. Yani içi içe olan iki parça aynı anda hareket etmektedir. Canlı renklerden oluşturulan çalışmada kolaj yöntemi de görünmektedir.

Resim 14: Harney' Benja Australia,2012.

Tasarım yönünden ilk dikkati çeken kapak düzeninin karışık ve kapaktaki tipografinin yanlış kullanımıdır. Kullanılan yazı renklerinden dolayı da zor okunmaktadır. Ayrıca kapakta ve iç sayfalarda kullanılan kâğıdın fazla parlama yapması nedeni ile resimlemeleri algılama sorunları yaşanmaktadır.

İlk sayfadaki resimden de anlaşılacağı gibi, parlamalar çok fazla görülmektedir. Bu da görüntü açısından hoş durmamaktadır.

Resimde görülen diğer hata ise, üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) arkasının görünmesidir. Arkada resim ya da fon rengi olmadığı için beyaz görünmektedir. İlk sayfadan sonraki sayfalarda ise bir önceki sayfalar boşluklardan görünmektedir.

2.2 ÜÇ BOYUTLU ÇOCUK KİTAPLAR KİTAPLARINI TASARLAMIŞ OLAN SANATÇILAR

2.2.1 Lothar Meggendörfer

“1847 – 1925 yılları arasında Almanya, Münih’ de yaşamış olan 19. Yüzyıl üç boyutlu hareketli çocuk kitabı (pop up) sanatçısıdır. Lothar Meggendörfen kağıt katlama mühendisliğini ve üç boyutlu hareketli çocuk kitabı (pop up) tekniğini geliştirmiştir. Basmış olduğu üç boyutlu çocuk kitapları, teknik ve yapım açısından dönemin en gelişmiş kitapları olmuştur. Yüzden fazla kitabı çevrilmiş ve sayısız basımları olmuştur. Lothar Meggendörfer’ın mümkün olan en

iyi teknikle hazırladığı kitaplar, karmaşık mekanizmalar ve karakterlerle doludur. Meggendörfer'ın resimlemeleri geleneksel resimli kitaplarda da yer almıştır."
(Jackson, 1993: 7).

19. yüzyılın en orijinal hareketli resimli kitapları, Lothar Meggendorfer tarafından bulundu. Münih'li sanatçı, sanat hayatı boyunca marifetli mekanik tasarımlara imza atmıştır. Tasarımlarının bazılarında nadir görülen komik bir görünüş vardır.

Çocuk kitapları konusunda çok çeşitli ve oldukça fazla çalışmaları olmuştur. Mekanizmaları olan kitaplar, kağıt (Harlequinade) sahneler, birçok illüstrasyon çalışması çocuklar için yaptığı tasarımlardır. 1850'lerde İngiliz basımevi şirketi Dean and Son Meggendörfer ve onun dışında birçok üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) tasarımcılarıyla beraber çalışmış ve bu şirketin üç boyutlu çocuk kitapları (pop up) o dönemde popüler olmuştur.

Yayımcı şirket onun çalışmalarını çağına göre modern, dâhice ve diğer çalışmalardan ayırt edici bulmuştur. Kitaplarındaki mekanizmalarda aynı anda dört ya da daha fazla parça aynı anda uyumlu şekilde hareket ettirilebilir şekilde tasarlanmıştır.

Tahta mekanizmalarında kullandığı resimlemeleri geliştirmiş ve daha üst bir seviyeye taşımıştır.

Ayrıca tasarladığı döndürülebilir diskler üç boyutlu olacak şekilde ve kitapta sayfanın ortasına yerleştirilmiş ve üzerlerine kendi resimlemeleri eklenmiştir. Sanatçının en ünlü ve başarılı olan kitaplarından biri Internationaler Circus and Das Puppenhaus'dur.(bebek evi)

Bu kitaplardaki üç boyutlu çalışmalar çok detaylı ve incelikli ayrıca birçok bakış açısından üç boyutlu etkisi gözlenmektedir. Bu kitaplardaki başarılarından dolayı hayatı boyunca birçok talep almıştır. (Jackson, 1993: 8).

Resim 15: Meggendörfer'ın Das Puppenhaus (Bebek Evi) çalışması,1918.

Bebek evi (puppenhaus) kitabı dördü iç mekân, diğer ikisi dış mekân olmak üzere altı sahneden oluşan bir kitaptır. Duvarları ve zemini olan bir bebek evidir. Her sahne insanlar kadar mobilya ve dekorasyon gibi öğelerle ve ayrıntılarıyla zenginleştirilmiştir.

Sanatçının diğer kitapları aşağıda verilmiştir. Bu kitap başlıklarından bazıları İngilizce, Fransızca ve Almancadır.

Affentheater, All Alive, Allerlei Fur Jung Und Alt, Always Jolly, Amusements De Nos Petits, Artistic Pussy And Her Studio, Aufgepasst! Ein Lustiges Ziehbilderbuch, Aus Dem Leben, Bestraste Neugierde, Bewegliche, Scahattenbilder, Bilder Aus Dem Tierleben, Brave Hans Und Der Bose Peter, Bubenstreiche, Changement Amusants, Comic Actors, Curious Creatures. (Jackson, 1993: 9).

2.2.2 Vojtech Kubatsa

Vojtech Robert Vladimír Kubasta; 1914 – 1992 yılları arasında yaşamış, Çek sanatçı ve mimardır. Viyana'da doğmuş, dört yaşında iken ailesi ile birlikte Prag'a taşınmıştır. Aynı yaşlarda sanata olan yeteneği gözlenmiştir. Sanatçı olma ve sanatla uğraşma isteğine rağmen babasının kendisi üzerinde başka düşünceleri olmuş ve oğlunun avukat olmasını istemiştir.

Genç yaşlarında sanatçı olmak için direnmesi üzerine, babası onun mimar olmasına karar vermiştir. Bu alanda eğitim görmesi ona teknik bir disiplin kazandırmıştır. Üniversitede başarılı ve yetenekli bir öğrenci olmuş ve kendilerine 'Quadrifoliac' adını verdikleri dörtlü bir grup içinde yer almış ve bu grup ile öğrencilik hayatında ve sonrasında çalışmalar yapmıştır. Kubasta Polytech Universitesi (Prag) mimari ve sivil mühendislik bölümünü 1938 yılında derece ile bitirmiştir.

Profesyonel olarak mimarlığı kısa sürmüştür. 1940'lı yıllarda reklam sanatçısı ve kitap tasarımcısı olarak çalışmıştır. Yaptığı resimlemeler bir süre sonra popüler olmuştur.

1948 yılında komünist yönetim yayım ve basım endüstrisine el koyunca, Kubašta sanatını geliştirmek için başka çalışmalara yönelmiştir. Çekoslavakya'dan grafik ürünleri diğer ülkelere ihraç edilirken bu ürünler için yaptığı tasarım ve reklam materyallerinde oldukça başarılı olmuştur.

Güneş gözlüğü, porselen, dikiş makinası, Pilsener bira, kalem ve diğer ürünlerin reklamı için üç boyutlu kartlar tasarlamıştır. Her yılbaşında, Çek yılbaşı geleneklerine göre çizmiş olduğu birçok yılbaşı kartı tasarlamıştır. Resimli çocuk edebiyatının gelişmesinde büyük katkısı

olmuştur. 1958'de ilk çocuk üç boyutlu hareketli çocuk kitapları (pop up) tasarlamıştır. Kitabın adı küçük kırmızı başlıklı kız (Little Red Riding Hood) masal kitabıdır.

Kubasta, kitabın Artia adlı şirket tarafından basılmasını önermiştir. Bunu izleyen yıllarda Kubasta yayımevinin en iyi tanınmış ve başarılı olan illüstratörü ve üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) tasarımcısı olmuştur. Kitaplarının otuzbeş milyon kopyası satılmış olup, bu kitaplar 24 ayrı dile çevrilmiştir. Grove galerisinde Kanada tarafından orjinal çalışmaları ve kitapları gösterilmiştir. Yine Kanada da Toronto halk kütüphanesi Osborne koleksiyonunun bir parçası olarak birçok kitabını sergilemiştir. Ayrıca Amerika'nın çeşitli şehirlerinde retrospektif sergisi düzenlenmiştir. (Jackson, 1993: 9).

Çek Cumhuriyetin'de Brown Watson tarafından basılmıştır. 6 üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) sahnesinden oluşmaktadır. Kubasta, kitaplarında yeni konulara ve çalışmalara'da yönelmiştir. Çocuklar için bulduğu "Tip ve Top" karakterleri onun icadı olmuştur. Bu karakterlerin kitaplarının serisini yapmıştır. Tip ve Top karakterlerini izleyen dürüst bir köpekle beraber çocuklara, dış mekânları, araba, uçak ve gemileri öğretmeyi amaçlayan bir seri kitaplar dizisi oluşturmuştur. Bu serinin kitaplarındaki her sayfası çarpıcı şekil ve formlardan yapılmış, üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) olarak açılmaktadır. Küçük yaştaki çocuklar kitaptaki karakterleri ve ilişkileri kolayca tanımlayabilmekte ve kitapla birlikte eğitici bir tura çıkmaktadırlar.

Kubatsa tarafından tasarlanan Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler, Çek Cumhuriyetin de Brown Watson tarafından basılmıştır. 6 üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) sahnesinden oluşmaktadır. (Jackson, 1993: 10).

Resim 16: Kubatsa'nın Tip and Top karakterleri., 1978.

2.2.3 Robert Sabuda

Robert James Sabuda 8 Mart 1965'te Amerika'da doğmuştur Çocukluk dönemi Kuzey Amerika'da Michigan, Pinckney'de geçmiştir. Çizim ve yaratıcılık konusunda çocukluk döneminden beri yetenekli olduğu gözlenmiştir. Eğitimini Pratt Institute, Newyork şehrinde tamamlamıştır.

Çocuk üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) ve kâğıt mühendisliğinde dünyanın en başarılı sanatçılarından sayılmaktadır. Vojtech Kubasta'nın üç boyutlu çocuk kitapları (pop up) onu üç boyutlu kâğıt katlama mühendisliğini öğrenmeye ve bu konu üzerinde çalışmalar yapmasına vesile olmuştur. Çocuk kitapları resimlemelerine ilgisi aynı okulun staj dönemindeyken başlamıştır. "Bulky Board Books", 1987 de tasarladığı ilk resimleme kitabı olmuştur. Ama kendisi üç boyutlu hareketli çocuk kitapları (pop up) ile ünlenmiştir.

Daha çocuk yaştan itibaren sanatçı olmayı düşünen Sabuda' nın, en beğendiği illüstratörler, Tomi Ungerer, Arnold Lobel, and Norman Bridwell' di. Sabuda'nın üç boyutlu çocuk kitabıyla (pop up) ilk karşılaşması çocukken gittiği dişçide olmuştur ve bütün hayatını etkilemiştir. Alis Harikalar Diyarında kitabı ile üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) tasarımına farklı bir tasarım ve yaratıcılık anlayışını geliştirmiştir. Çocuk resimleme üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) konusunda üye olduğu yerler, Society of Children's Book Writers and Illustrators

Çocuk kitapları yazarlar ve illüstratörler derneği, Hareketli kitaplar derneği (Movable Book Society), New York Soy ve Biyografi Derneği (New York Genealogical and Biographical Society)' dir.

Robert Sabuda'nın kitaplarından bazıları;

The Twelve Days of Christmas, Simon & Schuster (New York, NY), 1996.

ABC Disney, Disney Press (New York, NY), 1998.

Cookie Count: A Tasty Pop-Up, Simon & Schuster (New York, NY), 1998.

The Blizzard's Robe, Atheneum (New York, NY), 1999.

The Movable Mother Goose, Simon & Schuster (New York, NY), 1999.

(Reteller) L. Frank Baum, The Wonderful Wizard of Oz, Little Simon (New York, NY), 2000.

(With partner, Matthew Reinhart) Young Naturalist's Pop-up Handbook: Butterflies, Hyperion (New York, NY), 2001.

Young Naturalist's Pop-up Handbook: Beetles, Hyperion (New York, NY), 2001.

The Adventures of Providence Traveler, 1503: Uh-oh, Leonardo!, Atheneum

(New York, NY), 2002.

(Reteller) Lewis Carroll, Alice's Adventures in Wonderland, Little Simon (New York, NY), 2003.

Encyclopedia Prehistorica: Dinosaurs, Candlewick (Cambridge, MA), 2005.

Winter's Tale, Little Simon (New York, NY), 2005.

Resim 17: Sabuda'nın Dinozorlar / Tarih Öncesi kitabından, 2007.

Resim 18: Sabuda'nın Dinozorlar / Tarih Öncesi kitabından, 2007.

Robert Sabuda ve Matthew Reinhart'ın birlikte hazırladığı kitaplar, çocuklar için hem eğlenceli hem de dinozorlar hakkında bilgi veren üç boyutlu bir çalışmadır. Çarpıcı başlıklara ve dinozorlar hakkında ilginç bilgilere yer verilen kitapta, resimleme ve üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) olarak bilinen dinozor türlerinin yanında diğer az bilinen türlere de yer verilmiştir. Kitaptaki dinozorlar üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) hareketlerinin dışında tamamen üç boyutlu model görünümü almıştır. Kitap tam anlamıyla üç boyutlu kâğıt mühendisliği eseridir. Kitabın içinde yer alan küçük yan kapakçıklarda açıldığında ortaya çıkan

üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) dinozorlar ve küçük üç boyutlu dinozor modelleri beklenmedik şekilde bakanın karşısına çıkmaktadır. Kitap tam anlamıyla bu üç boyutlu hareketli çocuk kitabı (pop up) ve kâğıt modellerle doludur. (Sabuda, 2007: 37).

Resim 18'de görülen sayfadaki daha küçük modeller yine açıklamalı bir şekilde tasarlanmış ve bu küçük sayfaları açarken kuyruk, bacak hatta kafa gibi uzuvlar hareket etmektedir.

Kitabın belki de en etkileyici sayfalarından biri olan ve tam anlamıyla detaylı bir şekilde üç boyutlu olarak modellenmiş etobur dinozor kafasıdır. Sayfa açılırken dinozorun ağzı'da açılmakta ve çene hareketi görülmektedir.

2.2.4 Ernest Nister

Raphael Tuck'dan başka renkli ve hareketli kitaplar üreten bir diğer Alman da Ernest Nister'dir. Nister'in firmasının merkezi Nurembrug'da bulunmaktadır.

Firma 19. yy'da oyuncak yapımı için kurulmuştur. 1891 ve 1900 arasında, Nister'in şirketi üstün kalitede pek çok çocuk kitabının çizimini ve basımını üstlendi. Bunların dışında, Nister yapımları yenilikçi bir takım hareketli kitapları da içermektedir. Kitaplar Almanya'da pazarlanmalarının dışında özellikle İngiliz kitle ve yayıncı Dutton aracılığıyla Amerika'lılar için de üretildi.

Resim 19: Ernest Nister 'ın pop up çocuk kitabından bir sahne, 1895.

Resim 20: Ernest Nister ‘ın pop up çocuk kitabından bir sahne, 1895.

Nister’in hareketli kitapların tarihine katkılarından birisi de resimleri dağılan resimli kitaplardır. Dean de Venedik storu prensibine dayanan benzer kitaplar üretmiştir. Bu kitaplardaki çizim yatay veya dikey yırtmaçların uyumuyla oluşmuş, kare ya da dikdörtgen biçiminde dört veya beş kısmı bulundurmaktadır. Kenarda ya da alt kısımda bulunan bir şerit çekildiğinde resim başka bir resme dönüşmektedir. Nister bu tekniği düzenlemiştir. Şirket dikey ve yatay yırtmaçlı dağılan resimler üretmesinin yanında, resimleri dairesel bir formda “sihirli pencereler” den gösteren ve kaleydoskop etkisi yaratan bir mekanizma tasarlamıştır.
Nister çok katmanlı ve üç boyutlu resim sahneleme tekniğini de mükemmelleştirmiştir. Bu tür hareketli resimler daha önce Dean ve sonrasında Tuck tarafından kullanılmıştır. Ancak bu ilk örneklerde resimlerin yuvalarından çıkabilmeleri için el ile yukarı kaldırılmaları veya aşağı çekilmeleri gerekiyordu. Nister’in yapımları böyle bir zahmet gerektirmiyordu. Her bir resim bir şerit aracılığıyla, açılan sayfaya iliştirilmişti. Böylece, bir sayfa resimlerden birine dönüştüğünde çok katmanlar otomatik olarak açılıyordu. Nister bu kitapları “Panorama Picture Books” adıyla yayınlamıştır.

2.2.5 George Manville Fenn

Resimde gösterilen Vahşi Hayvan Hikâyeleri, Amerika’da pazarlanan panorama kitaplarının popüler bir örneğidir. Yazarı George Manville Fenn, bu dönemde yazdığı pek çok erkek çocuk kitabıyla tanınmaktadır.

2.2.5.1 Hareketli kitaplar

Hareketli kitapların altın çağını Dünya Savaşı, sona erdirmiştir. Alman sanatçıların önceki yüzyılda göze çarpan katkıları durma noktasına gelmiştir. Amerikalılar ve İngilizler, Almanların basım dükkânları ve renkli taşbasması için gerekli olan vasıflı işgücünden faydalanamamışlardır. Sonuç olarak hareketli kitapların kalitesi ve miktarında düşüş olmuştur.

Hareketli kitaplar 1930'larda ve 1940'larda Londra'dan S. Louis Giraud sayesinde yeniden doğmuştur. Giraud Daily Express gazetesinde çocuk kitapları için editörlük yaparken aynı ismi taşıyan bir pop-up yıllığı tasarlamış ve üretmiştir. Gazeteden ayrıldıktan sonra seriye Bookano Hikâyeleri adı altında devam etmiştir. 1929'dan 1949'a kadar Strand Yayım ve Bookano Hikâyeleri ismiyle 16 adet yıllık kitap üretmiştir. Onun kitaplarından "canlı modeller" diye bahsedilmiştir. Bunun nedeni her bir resmin, tıpkı modern pop-up kitaplarında olduğu gibi farklı açılardan izlenecek şekilde tasarlanmış çift sayfa genişliğinde olmasıdır.

İlgi çekici bir diğer özelliği de sayfa açıldığında hareketlerin devam ediyor gibi gözükmesiydi. Bunun Daily Express'ten güzel bir örneği 1930'da çıkan yıllıktır. Bir sirk palyaçosu büyülü bir şekilde demir bir çubuğun etrafında sallanır.

Resim 21: Giraud, S. Louis, ed. Açılan Üç Boyutlu Sayfa, 1942.

Çok pahalı olan önceki Alman şaheserlerinden farklı olarak Giraud yıllıklarını makul fiyatlarda üretti ve sattı. Alman renkli taşbaskı detay ve farklılığından yoksun olan fotolitografi tekniğini

kullandı. Yine de onun yapımları parlak renkleri ve orijinalliğiyle çekicilik kazanmıştır ve bugünün piyasasında da bulunabilirliği yüksektir.

2.3 Üç Boyutlu Kitap Üretimi

2.3.1 Basım

Üç boyutlu çocuk kitapları (pop up) uygulaması ve basımı zor olan kitaplardır. En basit üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) ve diğer üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) ürünleri emek ve basım aşamasında diğer kitaplara göre yüksek maliyet gerektirmektedir.

Çocukların kolaylıkla yırtabilecekleri mukavva kitaplar çoğunlukla dışarıda üretilmektedir. Çünkü kalın mukavva üzerine kuşe sıvama yöntemiyle üretilen bu kitapların işçiliğine Türkiye'deki yayıncıların çoğu yabancıdır. Yükselen maliyet nedeniyle satışı zor bir ürün olacağından bu işi yapmayı planlayan tasarımcıların azaldığı ve üç boyutlu hareketli çocuk kitabının (pop up) fazla bilinmediği düşünülmektedir.

80'li yıllarda Som Yayınevi'nin ve Redhouse Yayınevi'nin bu tür birkaç örneği de istisna olarak kalmıştır.

Günümüzde de Mandolin Yayınevi gibi bu tip tasarımları yapan örnekler hala vardır. Yabancı ülkelere göre bu örnekler ülkemizde daha az gözükmektedir. Yabancı ülkelerden gelen örneklerin çoğunun üretim yeri aslında uzak doğudaki bazı merkezleri, Tayvan, Güney Kore, Singapur'dur.

Batı ülkeleriyle karşılaştırıldığında, ucuz iş gücüdür. Uzun bir süredir ülkemizde 'birlikte üretim' (coproduction) olarak adlandırılan kitap üretme yönteminin kullanılmaya başlamasının ardında ekonomik hesaplar olduğu düşünülmektedir.

Aynı anda birkaç dilde basılan kitapların resimleri bir arada basılırken yalnızca her dil için farklı olan kalıplar değiştirilmektedir. Bu uygulama ile birim baskı maliyeti düşmektedir.

Bu yöntemin seçilmesinin bir nedeni'de, hedef ülkedeki baskı kalitesinden çok emin olamayan bazı satıcı yayımcıların, bu yöntemle kitaplarını kendi istedikleri kalitede basılmasını sağlamalarıdır. Diğer bir sorun da kapak tasarımında hatta iç sayfalarda çocukların anlayamayacağı karışık tasarımların basılmasıdır.

Baskının ucuz olarak düşünüldüğü kitaplarda, katlama sorunları, arkadaki katman sayfaların hatta kitap iskeletinin dahi görülebildiği estetik olmayan problemlerle de karşılaşılmaktadır.

Robert Sabuda'nın tasarladığı kitap Harikalar diyarında Alice'nin maceralarının, katlandığı ve el ile yapıştırılarak birçok yapım aşamasından geçtiği gözlenmektedir. Bu süreç, el topluluğu gerektirmektedir ve bu çalışma Güney Amerika veya Asya'da hazırlanıp basılmaktadır.

“David Hawcock Boks and Paper Engineering”, üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) tasarlayan ve üretimini yapan bir firmadır. Tasarımdan başlayarak bir üç boyutlu hareketli çocuk kitabı (pop up) basımına kadar olan süreci kendileri izlemektedirler. Bu süreç aşağıda şu şekilde açıklanmaktadır.

Pop-up kitabı veya herhangi bir pop-up nesnesi üretme süreci karmaşıktır. Pop-up içeriği yazarla başlar ve sırasıyla editör, tasarımcı daha sonra da pop-up tasarımcısı ya da kâğıt mühendisi çalışmaya başlar.

Kâğıt mühendisleri konuyla ilgili imgeleri mümkün olduğunca farklı açılardan “hareketlendirilmek” üzere bir araya getirirler. İnşa veya mekanizma durumunda bunun önemi vardır. Asıl nüsha beyaz kartondan yapılır, bu daha sonra parçalara ayrılır. Ek nüshalar yapılır ve pop-up kusursuzlaşana kadar ayarlanır.

En son nüsha uygun kesim izleriyle, sanatsal çalışma yapmak üzere bir çizere verilir. Son çalışmalar gözden geçirilir. Dijital ortamda ayarlanır ve kullanılabilirlikleri test edilmek üzere bir araya getirilir.

Gözden geçirilen parçalar daha sonra, kullanılacak yeterli miktarda kartonu belirlemek için büyük kâğıtlar üzerine yap-boz gibi yerleştirilir. Dijital dosyalar disk yoluyla uzman bir matbaacıya gönderilir.

Matbaacı diskten kitabı basabilir ve üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) parçaları için bir kesim aleti oluşturabilir. Bu işlem lazerle veya elle yapılabilir ve ustalık gerektirir. Daha sonra, basılmış pop-up kâğıt parçaları tek tek bir kesim makinesinden geçirilir.

Pop-up elemanları el ile birleştirilir ve sayfalar bir araya getirilerek kitap tamamlanır.

Resim 22: David Hawcock Boks and Paper Engineering tarafından yapılan sayfa açılımı,1992.

Resim 23 David Hawcock Boks and Paper Engineering tarafından bastırılan iç sayfa örneği,1992.

Bu baskılı kâğıtların miktarı David Hawcock Boks and Paper Engineering firması için 16, 000 ile 200, 000 kopya arasında değişmektedir.

Hazırlık:

Üç Boyutlu Çocuk Kitapları genel olarak Uzakdoğu'da (Tayland, Singapur ve Çin) ve Güney Amerika'da (Başta Ekvador) üretilmektedir. Üç Boyutlu Çocuk kitaplarını tasarlandıktan sonra matbaaya tam çalışma örneği ve metin gönderilir. Örnekler matbaacının kâğıt mühendislerine değerlendirmesi için gönderilir. Sanat çalışması ve metin dosyaları içeren bilgisayar diskleri ise reprografik bölümüne verilir.

Renk deneme baskıları kesilir ve bir araya getirilir. Kâğıt mühendisleri bütünlüğün sağlanması için üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) en iyi şekilde bir araya getirmek için çalışırlar.

Resim 24: Pop up'ları bir araya getirme çalışması,2012.

Gruplama kâğıdı, en az miktarda kâğıt kullanmak için üç boyutlu hareketli çocuk kitabı (pop up) parçaları üzerine yerleştirilir. Aynı kâğıt üzerinde iki özdeş üç boyutlu hareketli çocuk kitabı (pop up) bulunmaktadır. Buna "ikililik" (two up) denir.

Resim 25: Plotter kesim makinesi.2011.

Son olarak kitap basıldı. Bu ileri düzey matbaa makinesi saatte 16, 000 kopya basabilmektedir.

Bu kitap mühendislerin üç boyutlu çocuk kitapları (pop up) mümkün olan en etkili şekilde birleştirebilmek için yaptıkları çalışmanın her aşamasını içermektedir. Her bir kat ve yapıştırma noktası işaretlenmiş ve birleştirmeyi gösteren en iyi sıralama verilmiştir.

Resim 26: Pop up Kağıt Mühendisliği deneme çalışmaları,2010.

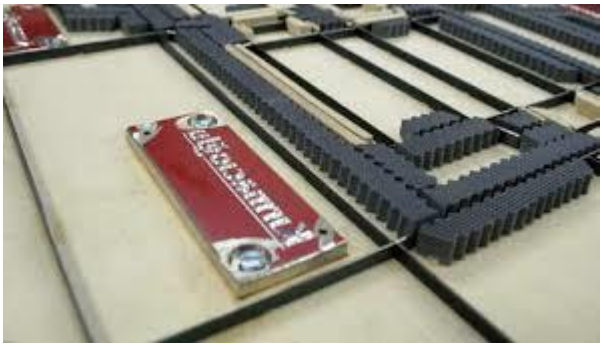
Kesim:

Basım tamamlandıktan sonra kâğıtlar makine ile kesilir ve tek tek katlanır. Kesim tahtalarına "kalıp" denir. Bir kalıp yaratmak oldukça çok yetenek gerektiren bir iştir.

Sondaki kesici sırası kontrplağın bir parçasına aktarılır. Metal şeritlerinden biri tabloya çakılır. Metalin kestiği yer sivri, katlama yeri küttür.

Kesici metal dikkatlice işlendikten sonra yapılan bir kontrplak tablosu. Kesiciye "kalıp" denilir, her bir kalıp işaretlidir.

Sivri metal kesici plastik sünger kesiciyi korur ve parçaların kalıbı tıkamasını engeller.

Resim 27: Bıçak kalıbı örneği,2011.

Basım bittikten sonra kesim kalıpları depolanır. Kitap popüler ve tekrar basılırsa kesici tekrar kullanılabilir.

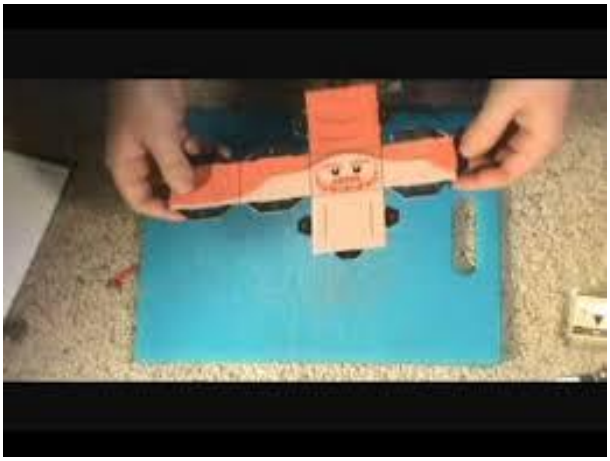
Resim 28: Dönen Bıçak Kalıbı,2010.

Kesimden sonra pop-up parçaları basılmış kâğıtlardan çıkarılır. Artık kâğıt geri dönüşüm için biriktirilir. Kesilen parçalar birleştirilmesi sürdürülür.

Birleştirme:

Kesilen parçalar birleştirme bölümüne getirilir. Bu pek çok çalışanın yer aldığı işlemdir. Pop-up kitapları çok karmaşık olduğundan birleştirilmeleri el ile yapılmalıdır.

Kesilen bütün parçalar küçük yığınlar halinde toplanır. Parça yığınları düzenli olarak yenilenir ve üretim sürdürülür.

Resim 29: Katlama ve yapıştırma aşamaları,2011.

Her bir çalışanın tek ve basit bir görevi vardır. Bazı görevler sadece katlamayı, bazıları ise yapıştırmayı içerir.

Resim 30: Katlama işlemi yapım aşaması,2010.

Son olarak projenin bitmiş kopyaları sıranın en sonunda yer alır. Günlük üretilen parça sayısı nesnenin karmaşıklığına ve projede çalışan insan sayısına bağlıdır. Bitmiş kitap paketlenir ve nakledilir.

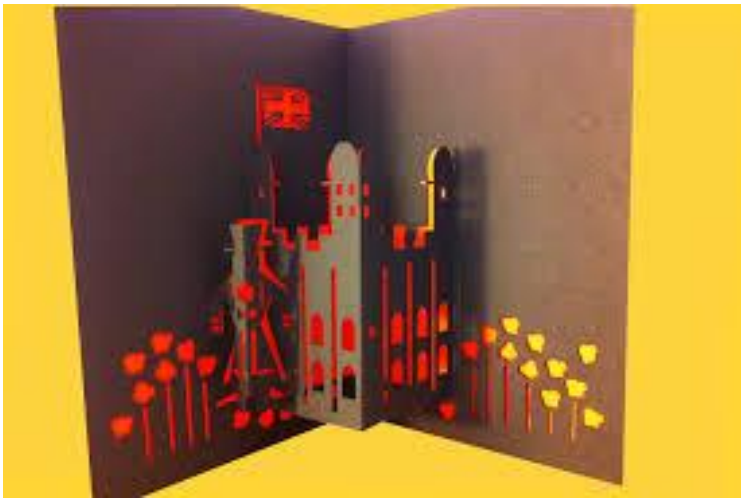
Nakliye, ürünün tamamlanması sürecin sonu değildir. Kitapların, yayınevinin deposuna gönderilmesi gerekir. Bu da ayrıca ustalık gerektiren bir iştir.

2.3.2 Kesim ve Kırım

Üç boyutlu hareketli çocuk kitabı (pop up) biçimsel özelliklerinden kesim, kırım ve katlama yerleri sayılabilir. Bunlar üç boyutlu hareketli çocuk kitabının (pop up) en önemli unsurlardır. Kitaba üç boyut etkisini bu öğeler verirler. Bu öğelerin yanlış tasarlanması sayfanın açılamamasına, üç boyut etkisinin tam olarak verilememesine yol açabilmektedir.

Kesim ve katlamaların birbiriyle kesinlikle kesişmemeleri, birbirinin içine açılamayacak kadar ya da açılmasında zorluklar oluşturacak kadar girmemelidir. Kesimler neredeyse kopacak kadar inceltilmemelidir. Katlama yaparken çizimle tam gelecek şekilde olmalıdır. Katlama ve kesimler yapılırken sayfanın arkasından yani resimli olmayan kısmından çalışılması bunun içinde ışıklı masa gibi yardımcı nesnelerin kullanılmasının daha doğru sonuç verebilmesini sağlamaktadır.

İkinci sayfada karekter resminin üzerinde yanlış bir kırılma görülmektedir. Buna neden olarak, sayfa açılırken karekterin zorlanarak ortaya çıkmasının sebep olduğu düşünülmektedir. Kat yerindeki diğer sorun ise kullanılan kâğıttan ötürü ortaya çıkmaktadır. Kâğıttaki kat yerleri oldukça zor katlanmakta ve büküm yerleri bu şekilde kalın ve çatlaklı görünmektedir.

Resim 31: Üç boyutlu hareketli kale görseli,2009.

Bu sayfadaki sorun ise resimde görülen kalenin kulesine yanlış uygulanmış üç boyutlu çocuk kitabı (pop up). Kulenin sadece bir kısmı üç boyutlu gösterilmeye çalışılmış, yan kısmı ise ayrı bir şekilde geride kalmış görünmektedir.

Bu kitapta ise zaman içinde, kitabın ağır, kapağın ise kalın olmasına rağmen kitabı taşıyamamasından doğan bir sorun gözlemlenmektedir. Ayrıca sırtın kitap sayfalarından ayrılmasının nedeni olarak, yapıştırmak için kullanılan maddenin zayıf kalması olabilmektedir. Bunun dışında iç sayfa ve kapakta kaliteli ve tasarıma uygun malzeme kullanılmıştır.

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bu bölüm yayınlanmış olan bir hikaye kitabındaki çizimlerden yola çıkarak üç boyutlu hareketli çocuk kitabı tasarım uygulaması çalışmasına dönüştürülmüş. Konu olarak tarla faresi ve şehir faresi öyküsü öğrenciler tarafından üç boyutlu olarak çalışılmıştır.

3.1 Bir Tasarım Uygulaması

Hikâye oluşturmak için, öncelikle kitabın hitap edeceği 11–13 yaş arası çocuklar, hedef kitlesi olarak belirlenmiştir. Bu yaş aralığındaki çocukların ilgisini çekebilmek amacıyla macera türü seçilmiştir. Çalıştığım okulda gerçekleştirdiğim etkinlikte, 5.6 ve 7 sınıf öğrencileri üç boyutlu hareketli bir sayfa çalışması gerçekleştirmişlerdir.

3.2 Karakter Çalışması

3.2.1 Baş Karakter

Bu başlık altında karakter için fare figürü yer almaktadır. Çizimler öncelikle karakalem olarak çizilmiş ve kesilmiştir.

Boyama, gramajı yüksek kâğıda çizilen resimlemelerin, özellikle boya (guaj, sulu boya, akrilik vb.) ile çalışıldığında daha iyi etki oluşturduğu ve kağıt üzerinde daha dayanıklı olduğu görülmektedir.

Yapılmış olan öykü sayfasında, farklı renklerde giydirilmiş fare karakteri ve en çok bu renkteki fiziki açıdan dikkat çekmesi istenilen bir karakter oluşturulmaya çalışılmıştır.

3.2.2 Hayvan Karakteri

Çizimde photoshop'da yapılan çalışmada tarla ve şehir faresi üstünde renklendirme çalışması yapılmıştır. Fotoğrafta, mevsimin yaz olduğu görülmektedir. Öyküde geçen olayda mevsim yaz olduğu için renklendirmeye dikkat çekilmiştir. Öyküde anlatılan olay canlandırılmaya çalışılmıştır. Öyküde mekân orman ve çevresidir. Resimde de bu ormanı anlatan doğa ve çevre kısmı gözükmektedir. Çizimde hikâyede anlatılan olay canlandırılmıştır.

3.2.3 Sayfa Tasarım

Aşağıda ilköğretim öğrencilerinin içinde yer aldığı tasarım uygulaması gerçekleştirilmiştir. Kitabın içindeki sayfalar üç boyutlu çocuk kitabının (pop up) itme çekme hareketine göre düzenlenmiştir. Sayfa kitabın diğer kısımlarını içeren öğeler içermektedir.

Öğrenciler, eskiz çalışmasından sonra doğrudan tasarım sonrası uygulama aşamasına geçmişlerdir. Kesim, katlama ve birleştirme işlemleri sırasıyla uygulanmıştır.

Kapak çalışması için sayfa içine göre yapılmış resimleme kullanılmıştır. Kitap içindeki konuyu anlatan resim, olayın önemli kısmını oluşturduğu için kapakta kullanılmasının uygun olabileceği düşünülmüştür.

3.2.4 Katlama, Kesme ve Hareketlendirme Çalışması

Üç boyutlu çocuk kitabının (pop up) tasarıma başlamadan önce mutlaka kâğıt üzerinde basit denemeler ve hareketlendirilecek kısımların ek parçalarının önceden düşünülmesi gerekir. Aşağıdaki görüntülerde bu destek parçaları yer almaktadır.

İki destek elemanın arkalarından birleştirilerek yapıştırılması ve daha sağlam, ileri geri hareket verme olanağı oluşturacak destek elemanı oluşturulmuştur.

Bu destek parçalar desteledikleri kısımların ileri geri, öne ve arkaya hareket etmesini ayrıca sayfa üzerinde yükselterek üç boyutlu görünmelerini sağlamaktadır. Yapılan çalışmada bu parçalardan sıkça faydalanılmıştır.

Üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) içinde anlatılmak istenen hikâyeyi ya da düşünceyi anlatmaya çalışan üç boyutlu hareketli çocuk kitabı (pop up) sahnelerinden oluşmaktadır. Üç boyutlu hareketli çocuk kitabı (pop up) sahne tasarımı çoklu parçalardan oluştuğu için tasarımı ve mekanizmayı oluşturmak ayrıca düzgün şekilde hareket etmesini sağlamak zorluğu doğmuştur.

Yukarıdaki çalışma üç boyutlu hareketli çocuk kitabı (pop up) yöntemi ile orman şekli oluşturabilmek için bir deneme yapılmıştır. Daha sonraki aşamalarda bu denemenin geliştirileceği ve hata yapma oranının azaltacağı düşünülmektedir.

Yukarıdaki çalışma kitabın ilk üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) sayfası içindir. Öyküde tarla faresi ile şehir faresi resimlenmiştir. Her aşamada üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) için hazırlanmış katmanlar yer almıştır. Bir çeşit tünel kitap gibi olması düşünülmüştür.

Yazı alanını oluşturmak için resmin alt ve üst kısmına yer bırakılmıştır. İki kartondan oluşturulan sayfa, kesilen kısım ile altta kalan karton’ un arası boş olacak şekilde bırakılmıştır.

Üç boyutlu çocuk kitabında (pop up) katmanlar aynı şekilde hareket edebilecek şekilde düzenlenmiştir. Buradaki çalışma da katmanların kenarında aynı noktadan delip geçen kağıt profil yardımıyla hareket sağlanmaktadır. Sayfa açılınca katmanlar sayfa üzerinde ayağa kalkacak şekilde yapılmıştır.

Kurşun kalemle plan çizimleri yapılmış daha sonra resimli öykü kitabındaki karakterler özenle kesilmiştir. Kesilme işleminden sonra pencere kısımları çıkartılmıştır. Çalışma tamamen hiçbir parça eklenmeden veya destek kısım olmadan tek sayfadan oluşan bir çalışmadır. Kesim ve katlama ve yapıştırma yerleri önemlidir. Üç boyut hissini kazandıran kesim ve katlamaların doğru yerlerde kullanılmasına bağlıdır. Basit olarak üç boyutlu çocuk kitabından (pop up) yola çıkarsak, birçok kare ve dikdörtgen şekillerin sayfanın arkasına işaretlendikten ve kesildikten sonra öne doğru itilmesiyle oluşmaktadır.

Resim 31: Tarla Faresi ile Şehir Faresi Öykü Kitap Kapağı,2011.

Çoklu parçadan oluşan ve kesilen şekillerin kâğıda dikey olarak yerleştirilmesiyle yapılmıştır. Şeklini oluşturan iki şekil arka arkaya gelecek şekilde istenirse arada boşluk bırakılarak yerleştirilir.

Üç boyutlu öykü çalışmasının önceden yapılmış olan denemesine göre, şekli oluşturan parçaların resimlemesi yapılıp, kesim işlemi gerçekleştirilir. Önce platform (beyaz fon kâğıdı) üzerinde en arkadaki şekillerin (manzara) yeri belirlenmiş, sonrada fon kâğıdı üzerinde maket bıçağı ile belirlenen yer kesilmiştir. Kesilen yere yapıştırılacak parçalar ilave edilerek kartonun arkasına diğer parçalar dahil edilmiştir. Böylece ortaya çıkan bölümle bütüne yerleştirilecek kısım açık bir şekilde gözükmemiş olacaktır.

En öndeki şekilde üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) sayfasının açılmasının dışında ayrı bir mekanizma oluşturulmuştur.

Bu mekanizma farenin kuyruğunun hareket etmesini sağlayacaktır. Önceden yapılan çalışmaya göre mekanizma biraz daha geliştirilmiş şerit arkaya yan tarafa monte edilmiştir. Böylece daha düzgün hareket eden bir mekanizma elde edilmiştir. Aynı şekilde yan taraftan şeridin çekilmesi ile kuyruk hareket ettirilmektedir.

Yukarıdaki öyküde tarladaki ve şehirdeki yaşantıya çocuk ortak olmuş oluyor.. Öyküdeki olaydan yola çıkılarak bütün bir manzara görüntüsü değil, sadece yüzey ve üstündekilere dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

Yer alan deneme çalışmasında kullanılan üç boyutlu hareketli çocuk kitabını (pop up) destekleyen ve hareket verilmesinde önemli olan destekli parçalar yer almaktadır.

Aşağıda yer alan öykü elemanları, üç boyutlu hareketli çocuk kitabı (pop up) sayfasının içinde yer alan objeleri desteklerken ve sayfa ile diğer kâğıt arasına yerleştirme yapılmıştır.

Bu üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) sayfası resimli çocuk öykü kitabından alıntı yapılmıştır. Öndeki sayfa ile arkasındaki destek parçalar sayesinde ayakta durmaktadır. Sayfa kapanınca ikiye katlanıp hareket etmektedir.

Sayfa açıldığında karakterler öne çıkmaktadır. İki sayfa arasındaki kare şeklindeki destek ile şekil kendini gösterebilmektedir.

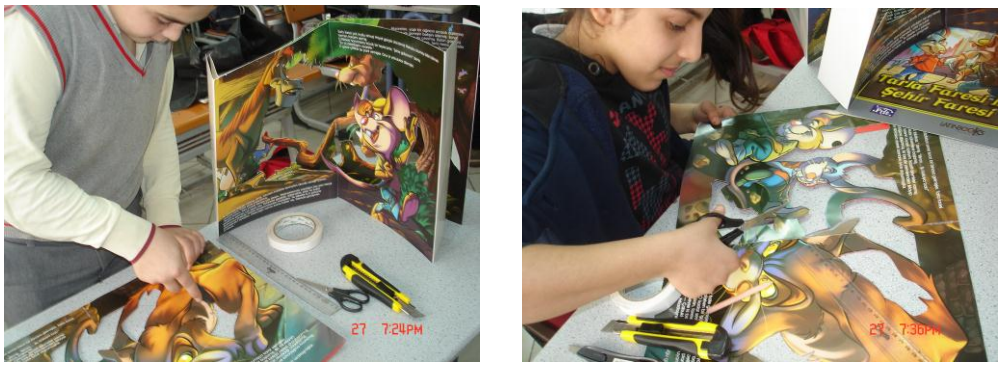
Şekiller üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) öncesinde karakalemle çizilmiş, destek ve yapıştırılan kısımların ölçüleri belirlenmiştir. Daha sonrasında bıçak ve kesim işlemi gerçekleştirilmiştir.

Resim 32: Özgültekin, Üç Boyutlu Hareketli Çocuk kitabı Uygulama Etkinliği, 2015.

Yukarıdaki çalışmada sayfaların kitapta nasıl duracağı ve bağlantılarının nasıl olacağına dikkat çekilmiştir. Üç boyutlu hareketli çocuk kitabı (pop up) sayfaları diğer resimli kitapların sayfalarından farklı olmak durumundadır. Sayfanın arka yüzüne genelde çalışma

yapılmamakta ve boş bırakılmaktadır. Bu yüzden kitap basılırken sayfalar büyük kâğıt tabakalarından oluşturulmalıdır.

Resim 33: Özgültekin, Üç Boyutlu Hareketli Çocuk kitabı Uygulama Etkinliği, 2015.

Üç boyutlu öykü kitabı elde hazırlandığından, sayfalar birbirine eklenerek aralarında boşluk kalacak şekilde, ya da yapıştırılarak hazırlanmıştır. Görüntüde bu yöntem gösterilmiştir. Sayfalar en arka kısımlarından başka bir kâğıt yardımı ile birbirine bağlanabilirler. Sonraki sayfalarda yine tarla faresi ile şehir faresi isimli çocuk üç boyutlu çocuk kitabının (pop up) sayfaları görülmektedir.

Resim 34: Özgültekin, Üç Boyutlu Hareketli Çocuk kitabı Uygulama Etkinliği, 2015.

Oyun ve oyuncağın çocuğun dünyasında eğitici özelliğe sahip olduğu yüzyıllardır bilinmektedir. Oyun her zaman çocuklar için vazgeçilmez bir faaliyet olmuştur. Çocuklar yaratıcı dünyalarında gördükleri her objeyi oyunlarının içine katar, onlarla saatlerce oynar ve kendi düş dünyalarında yaşarlar. Bazen bu bir tahta parçası, bazen bir bez parçası, bazen de bir çakıl taşı onlar için oyuncaktır. Özellikle çalışmakta olduğum okuldaki öğrenciler için bu çalışmalar bir eğlence aracına dönüşmüştür. Bu etkinlikte de bunlar ön plana çıkarılmıştır.

Gelişme dönemindeki bireylerin çağdaş eğitim içindeki ihtiyaçlarına paralel olarak onlara yeni eğitici oyuncaklar, farklı oyunlar ve eğitim materyalleri kazandırmak ve geliştirmek amacıyla eğitimciler, bilim adamları ve sanatçılar çalışmalar yapmaktadırlar. Örneğin, en önemli eğitim materyallerinden biri olan kitap ve oyuncağın bir arada tasarlandığı, "pop-up kitaplar" olarak adlandırılan üç boyutlu hareketli kitaplar. 18. yüzyıldan itibaren çocuklar için geliştirilen eğitici oyuncakların başında gelmeye başlamıştır.

Sayfalar açıldıkça katmanlar şeklinde üç boyut ve derinlik kazanan ya da sayfalarda yer alan karakterlere hareket kazandırmak için kenar kısımlarında açılır kapanır mekanizması olan hu kitaplar, çocukların oynayarak öğrenmesini sağlamaktadır. Çocukların kendi çabalarıyla, bilgi ve becerilerini arttıracak pratikler yapmalarına imkân veren bu kitapları, çocuk avuçlarının içerisine alıp açtığında, kendini perilerin, şatoların, farelerin, kelebeklerin, devlerin vb. karakterlerin yer aldığı üç boyutlu zengin bir dünyanın içinde bulur. Kitabı her açtığında farklı bir yönünü keşfeder ve bir macera yaşar. Kitaplardaki kulakçıkları açıp kapamaları, itip çekmeleri, çevirmeleri özgüven ve estetik beğeni kazanmalarına yardımcı olur.

Çocukların estetik ve zihinsel gelişiminin aileler ve eğitimciler için taşıdığı önem, kaliteli eğitim materyalleri arayışlarına yönelik bir pazarın da oluşmasına neden olmaktadır. Bu kaliteli eğitim materyallerinden biri olarak, üç boyutlu hareketli kitaplar, birden çok duyuya hitap eden dokunma, görme, işitme vs- kitapla, ebeveyn ve çocuğu bir araya getirerek, çocuğun gelişimine olumlu katkılar sağlayabilmektedir. Bu olumlu katkının ortaya çıkabilmesinde söz konusu kitapların üretim ve tasarım süreci önem kazanmaktadır.

Ülkemizde, son yıllarda bu yayınların sayısındaki artış, hem bir eğitim materyali olmaları açısından pedagojinin, görsel ve iletişim sanatların, hem de kitle endüstrisi ürünü olarak basım-yayım teknolojileri ve ilgili mühendislik dallarının perspektifleri açısından ele alınmaları gereken disiplinler arası bir tartışmayı gerekli kılmaktadır.

Yayıncılığın gelişimiyle beraber sanatçılar, düşünürler, bilim insanları ve kitap tasarımcıları kitap sayfaları arasına hareketli parçalar eklemenin yollarını aramaya başladılar. Zaman içinde 'pop-up adı verilen ve bugün çocuklar olduğu kadar koleksiyoncular tarafından da ilgi gören üç boyutlu kitaplar ortaya çıktı. Hareketli parçalardan oluşan bu kitaplar uzun yıllardan beri okuyucuları büyülemiştir. 13. yüzyılda Katalonya'lı mistik ve şair Ramon Llull, düşüncelerini somutlaştırıp göstermek ve bu şekilde hayata geçirmek için dönen bir disk kullanmıştır. Benzer şekilde, kâğıt diskler ve volveller, astronomik tahminlerde, gizli kodlar yaratmada ve falcılıkta kullanılmışlardır (Aziz, 2002: 24).

Hareketli kitapların değişik bir türü olan “çevirmeli” ve “kulakçığı kaldırmalı” mekanizmalar 14. yüzyılda dahi kullanımdaydı. Özellikle anatomi kitaplarında faydalı oldular. Vücudun bölümlerini gösteren ayrı parçalar üstten birbirine bağlanıyor ve bir sayfa üzerine yerleştiriliyordu. Bu teknikle iç organlar plakalar halinde çıkarılabiliyor ve görülebiliyordu. Bu kitaplar arasında en göze çarpan örneklerden biri 1543'te Basel’de basılan Andreas Vesalius'un De Humani Corporis Fahrica Lihrorum Epitonıe'udur. Bu kitap, iç içe yerleştirilmiş detaylı katları gösteren hareketli parçalar içeriyordu.

18. yüzyıla gelindiğinde bu teknikler çocuklar için tasarlanan kitaplara uygulandı. Londralı kitap yayıncısı Robert Sayer gizli resimlerin saklı olduğu kulakçıklar ve koparılabilen parçalar içeren 'biçim değiştiren' kitaplar üretti. Londra'daki Dean&Son basımevi bu şekilde hareket ettirilebilen mekanik kitapları büyük sayılarda basan ilk basımevi oldu (Aziz, 2002: 24).

1930 Marda Nevv York'laki Blue Ribbon Yayıncılık yaratıcı üç boyutlu kitaplar serisi üretmek için yetenekli sanatçılar ve mühendislerle çalıştı. Kitaplardaki renkli karakterlerin çoğu o dönem popüler olan Walt Disney karakterlerinden esinlenilmiştir.

Resim 35: Özgültekin, Üç Boyutlu Hareketli Çocuk kitabı Uygulama Etkinliği, 2015.

19. yüzyıl boyunca Fransızlar kağıt oyuncaklarla ilgilenmiş ve hareketli kitapları da içeren iyi işlenmiş kağıt oyuncaklar üretmişlerdi. Paris'li yayıncı A. Capendu, Lihrarie Enfantine Ulıistree adıyla hareketli kitaplar serisi yayınlanmıştır. Daha sonra günümüze kadar farklı dönemlerde S. Louis Giraud. Voitech Kubatsa, Mc Loughlin Kardeşler. Lothar Meggendorfer. Raphael Tuch, Julian Wehr gibi sanatçılar pek çok ülkeden resimli boyutlandırılrnış kitaplar tasarladılar.

Bilgisayar gibi akustik görsel ve işitsel iletişim araçları kültürel değişikliklere neden olmuştur. Bu iletişim araçları, en azından matbaanın icadı kadar önem taşımaktadır. Uzun süreden beri Guttenberg’in açmış olduğu çağın sonunun geldiğinin söylenmesi bir rastlantı değildir. Medya toplumunda kitabın işlevi büyük değişim yaşamaktadır. Okuma ve yazma öğrenilmesine, başka bir deyişle yazı dilinin öğrenilmesine ilişkin konular da büyük ölçüde değişmiştir.

(Evvers, 1996: 184).

Bu dönemde. Evvers'in (1996: 184), Avrupa'da kitap okunmasının "yeniden özendirilmesi" yolunda bir takım çabalarda artışlar gözlendiğine ve bu alana yönelik çalışmalar yapıldığına işaret ediyor olması önem taşımaktadır.

Kitap resimleme sanatı, bugün, ileri kültür seviyelerindeki ülkelerde saygınlık ve seçicilik gerektiren bir sanat dalı olarak kendini kabul ettirmiştir. Bu sanatın, çocuğun yaşamında Gutenberg'le başlayan basım devriminin getirdiklerini ve elektronik devrimin getireceklerini kendine özgü mozaik yaklaşımıyla ele alan başlıklı çalışması önem taşımaktadır hayati bir önemi olduğunu vurgulamak üzere, dünyanın pek çok yerinde, çocuk kitabı resimleme yarışmaları, bienaller, sempozyumlar düzenlenmekte, yeni yazar ve çizerler dünya literatürüne kazandırılmaktadır. (Erkmen. 1998: 27)

Çocuk kitap etkileşiminde, kitapların resimlenmesi kadar bu kitaplara üçüncü boyutun ve hareketin katılması, bilgisayara göre daha "sıcak"" bir iletişim formu olan daha az katılım imkânı veren-kitaplara daha "soğuk" -daha fazla aktif katılım gerektiren ve daha çok duyuya hitap eden bir form kazandırılmasına katkıda bulunmaktadır.

Çocuğun yaşamının her döneminde kitaplar çeşitli özellikleri nedeniyle önemli rol oynamaktadır. Çocuğun dil, algısal motor, sosyal-duyusal ve kavramsal gelişiminin hızlı olduğu okul öncesi dönemde çocuğa sunulan kitaplar, çocuğun gelişim alanlarında önemli etkiler oluşturarak, onu yaşam gerçeklerine hazırlamakta, dinleme ve okuma yeteneğinin gelişmesine yardımcı olabilmektedir. (Aral, Gürsoy 2000: 321).

Çocuk kitapları soylu resim sanatının insan yaşamına giriş kapısı ve eğitimin dönüm noktasıdır. Çocuk plastik sanatlarla ilgili ilk izlenim ve eğitimini bu kitaplardan alır.

Oyuncaklarla birlikte sahip olduğu en kıymetli insan eseri, çocuk kitaplarıdır. Burada, güzel ve çirkini de ilk kez bu kitaplarda görür. Bu başlangıcın sonuçlan, onun tüm yaşamını etkiler. Bilinçaltına yerleşen bu işleri, ileri yaşlarda eğitimle silmek hemen hemen olanaksızdır. (Erkmen, 1996: 181).

Çocuk yuvalarında ve okul öncesi eğitim dönemlerinde gözlendiği gibi kitap, günümüzde kültürel tekel niteliğini kaybetmiştir. Çocuklar ilk günden itibaren birçok iletişim aracı ile karşı karşıya gelmektedir: Resimli kitaplar ve masal kitapları yanında, piyes kasetleri, TV ve bir süre sonra da bilgisayar çocuğun dünyasına girer. Dolayısıyla çocukların resimli kitaplar ve masal kitaplarıyla çalışmada yetişkinlerin yardımlarına ihtiyacı vardır. (Evvers, 1996: 184).

Resim 36: Özgültekin, Üç Boyutlu Hareketli Çocuk kitabı Uygulama Etkinliği, 2015.

Okuyucuları genelde 6-10 yaş arası olan üç boyutlu hareketliçocuk kitaplarının yerini bilgisayar oyunlarının almaya başlamasıyla okuyucu kitlesi bu günlerde okul öncesi yaşlara kadar inmiştir (Aziz, 2002: 25).

Çocuğu yaratıcılığa yöneltmek ancak bilinçli bir eğitmenin önderliğinde gerçekleşebilir. Çocukla iyi iletişim kurabilen, çocuğun motivasyonlarını destekleyen, ona görmeyi ve hissetmeyi öğretebilen bir eğitmen sayesinde çocuk çevresini fark edebilir, çevresiyle iletişim kurabilir ve dahası, fikirlerini daha yaratıcı ve kişisel bir forma sokabilir. Ve hatta kendi yorumlarını sanat yoluyla aktarabilir. Eğitmen çocuk ilişkisi, iletişim kurma sanatının en önemli basamağıdır. Çocuğa kendi deneyimlerini özümseyerek, bilinçle ve his yüklü arındırmalarla yorum yapmasını sağlayabilmek, iletişim kurmanın en önemli adımıdır.

Üretilecek malzemenin kaliteli bir eğitim materyali olarak niteliğinin belirlenmesi söz konusu sürecin birinci basamağını oluştururken, ikinci basamak materyalin yaratılmasındaki teknolojik ve teknik alt yapıyı da önemli bir parametre haline getiren, "yazar, grafiker ve kâğıt mühendisinden oluşan bir takım çalışmasını" gerektirmektedir.

Bu aşamada;

- Kâğıt mühendisi, kitaba değişik açılardan eklenecek parçaların resimlerini toplar. Bu parçaların, kitaba, kırılmayacak şekilde nasıl ekleneceğine, hangi noktalardan birleştirilip yapıştırılacağına, ne kadar yapıştırıcı kullanılacağına, çekme şeritlerinin uzunluğuna ve hareketli parçaların yüksekliğine karar verir.
- Daha sonra tüm hareketli parçaları bir sayfa üzerine yerleştirir ve işlenmek üzere basımevine gönderir.
- Beyaz kartondan bir prototip yapılır, bu, daha sonra sökülerek parçalarda bir kesme işlemi gerçekleştirilir.

- Ürün tam olarak hazır oluncaya kadar bu prototiplerden faydalanılır.
- Son prototip, tamamlanmış kesme izleriyle beraber çizim işini yapacak grafikere gönderilir.
- En son yapılan çizim elektronik ortama aktarılır (taranır) ve son kontrolü yapılır. Düzgün çalışıp çalışmadığını test etmek için parçalar yerine takılarak birleştirilir.
- Taranan parçalar geniş bir kâğıdın veya kartonun üzerine yerleştirilir ve kağıt üzerinde duracakları en uygun yerler belirlenir.
- Dosyalanmış dijital kayıtlar baskıya gönderilir. Kitap bu kayıtlardan basılır.
- Üç boyutlu parçalar elle ya da lazerle kesilir. Bu, sürecin en zor en hassas aşamasıdır.
- Basılan üç boyutlu parçaların kağıtları birer birer kesme makinesinden geçirilir.
- Üç boyutlu resimler elle birleştirilir ve sayfalara eklenerek bütün bir kitap oluşturulur. (Aziz, 2002: 25).

SONUÇ

Bu çalışma kapsamında, üç boyutlu hareketli (pop-up) kitaplarının, çocuğun gelişim sürecinde, önemli pedagojik işlevler üstlenebileceği görülmektedir. Materyalin üretimi, sunumu ve ebeveynlerin desteğinde çocuğa ulaşması süreçlerinin tümünü göz önünde bulunduran, çok boyutlu disiplinler arası (interdisipliner), "fen-sosyal- güzel sanatlar ve mühendislik" alanlarını içeren bir temelde ele alınmaları gerekmektedir.

Eğitim materyallerinin tarihsel süreç içindeki bilimsel, teknolojik ve felsefi dönüşümlerle çok yakından ilişkisi bulunmaktadır. Gutenberg'in matbaayı bulmasıyla başlayan süreç, yazılı, görsel eğitim materyallerinin önemini arttırırken, bilişim devrimi ile ortaya çıkan süreçte eğitim materyallerinin biçimsel niteliğinin daha çok dijital bir dil kazandığı süreçler ön plana çıkmaya başlamıştır. İşte bu dijital dili eğitim süreçlerine eklemleyen süreçler içinde, üç boyutlu çocuk kitaplarının (pop up) taşıdıkları önemli işlev, özellikle okul öncesi dönemdeki çocukların eğitim süreçlerine, bilgisayar ve televizyonun sağlayabileceği faydaların ötesine geçebilecek, daha fazla duyuya hitap eden, dokunmayı, görüntüyü, üç boyutu hatta sesi içeren materyale bağlı unsurlarla, ebeveynleri söz konusu eğitim sürecine sevgi, ilgi, şefkat ve "yorumsal" yaratıcılığı çocuğa aktarmayı içeren bütünsel bir eğitim materyali olma niteliği taşımaktadır.

Çocukların toplumları oluşturan en önemli varlıklar olduğu düşünüldüğünde, onların zihinsel, fiziksel ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunacak eğitim materyallerinin önemi daha belirginleşmektedir. Dolayısıyla çocuğun toplumsallaşmasının ilk basamağını oluşturan aile içi etkileşim önemli bir eğitim materyali olan kitabın, aile tarafından seçimi çok büyük önem taşır.

İlköğretim kurumlarında, çocuğun öğreneceği bilgileri içeren ders kitapları, derslere karşı oluşacak ilgi ve sevgisinin temellerini atmada önemli bir rol üstlenir. Bir eğitimci olarak gözlemliyorum ki çocuk, bu eğitim ve öğretim materyali ile her yıl tekrar tekrar karşılaşılacak, her karşılaşma da çocuğun görsel ve sözsel hafızasını hep bir adım öteye götürecektir. Ders kitabının içeriği kadar, bu metinleri destekleyici resimlemelerin de bilgiyi aktarmada önemli işlevleri olacağını sanıyorum. Bu işlevler sadece metni destekleyici görevleri değil, çocuğun görsel sanat eğitimine katkılar sağlamaktadır. Ders kitaplarındaki resimlemelere verilecek gerekli önem ile çocuğun derste bulunma zevki, buna bağlı olarak da öğrenme isteği artacaktır. Bu sonuca ulaşmanın önemli yollarından biri de ders kitaplarındaki resimlemelerin doğru anlatım ve resimleme tekniklerini içermesi ile mümkün olacaktır. Günümüzde elektronik ortamın yaygınlaşması (maliyet kaygısından, zaman, daha çok kişiye ulaşma) ile beraber basılı yayımcılığın önüne geçmektedir. Bununla beraber insanlar gittikçe internet okuyucusu haline

gelmektedirler. İnternet ortamının çocuk okuyucular için uygun olmadığı düşünülürse, sayfaları çevrilip doğrudan temas ile okunan kitapların önemi artacaktır. Yaratıcılığın belli başlı en önemli grafik tasarım ürünlerinden olan, üç boyutlu hareketli çocuk kitapları konulu çalışmamda incelediğim gibi tarihsel süreci özellikle ülkemizde çok eski olmayan bir resimli çocuk kitapları sektörü ortaya çıktığı görülmektedir.

Çocuklar için resimli kitapların, renklerle beraber kendi iç yolculuklarına açılan zengin bir dünya olduğu açık ve net görülmektedir. Çocukların hayal güçlerini besleyen, onların algısını geliştiren çocuk kitapları bu bakımdan önem kazanmaktadır. Çocuklar için dünyada geçmişten bugüne gelişerek birçok farklı kitap türleri ortaya konulmuştur ve konulmaktadır. Farklı türde bir çocuk kitabı olan üç boyutlu hareketli çocuk kitabı yani hareket edebilen kitap, çocukların kitapla daha çok iletişim kurmaları için geliştirilmiş bir yöntemdir. Çocuklar bu resimli kitaplarla karşılaşmadan önce onların ruh dünyasına zararı dokunmadan, güçlü ve başarılı eserler tercih edilmelidir. Özellikle üç boyutlu çocuk kitapları çocuklar için oyun, yeni bir dünya ve merak demektir. Tasarımcı, çocuk gözüyle resme bakabilmeli ve çocuğa kitabı sevdirmeye çalışmalıdır. Resimler hareket ve çeşitlilik unsuru taşıyabilmelidir. Resimlerde mizah öğesi yaş düzeyine uygun ve çocuğun algılamasına daha fazla yardımcı olmalıdır. Çocuk, kitap içindeki hareket edebilen ya da katlanan şekiller sayesinde kitapla daha çok etkileşim sağlayabilmektedir. Bu sebeple üç boyutlu çocuk kitaplarında (pop up), çocukların ilgisini çekebilecek kitap tasarımları, özellikle ülkemizde çok daha önem kazanmaktadır. Ülkemizde, Türk üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) tasarımcılarının kitap örnekleri neredeyse yok denecek kadar az olması, aynı şekilde kaynak bulunamaması ve ülkemizde basılmış olan kitap örneklerinin sadece yabancı tasarımcıların elinden çıkması önemli bir sorundur. Üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) önceki yüzyıllardan itibaren bulunup kullanılmasına rağmen eskimeyen bir tasarım yöntemidir. Günümüzde dergi içi reklam sayfalarında, çeşitli reklam alanlarında ilgi çekici ve kaliteli bir tasarım anlayışı bakımından üç boyutlu çocuk kitabı (pop up) kullanılabilirliği geniş ve yaratıcılığın, hayal gücünün sınırında kalmıştır. Yapılan bu çalışma ile önemli bir sorun olan kaynak eksikliğine, üç boyutlu çocuk kitabının (pop up) ülkemizde gelişip daha da yaygın hale gelebileceğine ve çocuğun hayal dünyasına katkıda bulunabileceğine vurgu yapılmıştır.

Bunlar gibi birçok sorun gözetilerek yapılan uygulama, özellikle kaynak ve çeviri çalışmasıyla beraber bahsedilen eksikliklere ve sorunlara çözüm önerisi getirilmeye çalışılmıştır. Eğitim materyallerinin tarihsel süreç içindeki bilimsel, teknolojik ve felsefi dönüşümlerle çok yakından

ilişkisi bulunmaktadır. Çocukların toplumları oluşturan en önemli varlıklar olduğu düşünüldüğünde, onların zihinsel, fiziksel ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunacak eğitim materyallerinin önemi daha ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla çocuğun toplumsallaşmasının ilk basamağını oluşturan aile içi etkileşimi ortaya çıkaran önemli bir eğitim materyali olan kitabın, aile tarafından seçimi çok büyük önem taşımaktadır. Ülkemizdeki üç boyutlu hareketli çocuk kitaplarının, resim sanatını geliştirdiğini düşünerek, incelemelerimin katkı sağlayacağını sanıyorum.

KAYNAKÇA

Alaca, I. (19.06.2011). Dersimiz Resimli Çocuk Kitabı Tasarımı. *Posta Gazetesi.* S.1-2.

Alpay, M. (1984). *Çocuk Kütüphanesi*. Ya-Pa Okul Öncesi Eğitim Semineri, İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

Artut, K. (2002). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Avcı, F. (1996). *Kırmızı Fili Gördünüz mü?,* Ankara: TC Kültür Bakanlığı Yayınları: Çocuk Kitapları Dizisi: 167.

Barton, C. (2005). *The Pocket Paper Engineer: How to Make Pop Ups Stap by* Step Volume 1.f: 7. Popular Kinetics Pres.

Barton, C. (2008). *The Pocket Paper Engineer : How to Make Pop Ups Stap by* Step Volume 2. Popular Kinetics Pres.

Becer, Emre. (2002). *İletişim ve Grafik Tasarım*. Ankara: Dost.

Caferoğlu, C.Ş. (1991). *Anaokuluna Devam Eden 3-4-5 Yaş Çocuklarının Renk ve Büyüklük Kavramlarının Kavram Bilgisi ve Sözel İfade Yönünden Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi.* Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Çınar, İ. (2009). *Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Bazı Özellikler.* Eğitişim Dergisi. Sayı: 22. S. 1- 4.

Demirel, Ö. (2005). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Öğreti Yayınevi. Gönen, M. (1988). *Anaokuluna Giden Dört-Beş Yaş Çocuklarına Resimli Kitaplarla Yapılan Eğitimin Dil Gelişimine Etkisinin İncelenmesi,* Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara. 158

Gönen, M.S. (1986). *Ülkemizde Okul Öncesi Eğitimin Yeri ve Önemi*. YA-PA 4. Okul Öncesi Eğitimi Ve Yaygınlaştırılması Semineri**,** Ankara: Ya-Pa Yayınları.

Gündoğdu, A. (2008). *Sivil Anayasa Talebimiz ve Eğitim Anlayışı*. Eğitime Bakış, 4(12), 1-3.

Jackson, P. (1993). *The Pop Up Book*. New York: An Owl Book.

Kantemir, E. (1962). *Eğitim Malzemelerini Hazırlamada Yazarın El Kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Malzemeler.

Kılıç, (1997), Üç Boyutlu Hareketli Çocuk Kitapları Üzerine Makale'den.

Linderman, G.M. (1997). *Art in the Elementary School*. (The Art Curriculum Foundation) Theme Graw Hill Companies. 5th. Edition USA.

Mardi, H.Ö. (2006). *Çocuk Kitapları Resimlemede Karakter Yaratma*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Odabaşı, H. (2002). *Grafikte Temel Tasarım*. İstanbul: Yorum Sanat Yayınları.

Oğuzkan, F. (2001). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Plouffe, E. (2004). *Jack'in Fasülye Ağacı*. İstanbul: Tramway Yayımcılık.

Russell, B. (2001). *Eğitim Üzerine*. Istanbul: Say Kitap Pazarlama.

Sabuda, R.(2007). *Dinozorlar/Tarih Öncesi Dinozorlar Ansiklopedisi.* İstanbul: Tudem Yayınevi.

Sarıkavak, N.K. (2004).*Çağdaş Tipografinin Temelleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Sever, S. (2003).*Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Sever, S. (2008). *Gelişim Sürecinin Temel Bir Aracı: Çocuk Edebiyatı Yapıtları*. Sayı: 90.

Sürmeli, K. (2007). *Masal Kitaplarında Grafik Tasarım Sorunları ve Çözüm Önerileri*, 2.Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Ankara: AÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Tür, G., Canbolat, B. (1982). *Okul Öncesi Dönemde Çocuk Kitapları*, Gazi Üniversitesi M. E. F. Lisans Programı, Ankara.

Tür G., Turla A. (1999). *Okul Öncesinde Çocuk, Edebiyat ve Kitap*, İstanbul: YA-PA Yayın.

Uçar, Tevfik Fikret. (2004). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Yavuzer, H. (2003). *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

İNTERNET KAYNAKÇASI

http://www.alephbet.com/2015

http://www.alephbet.com/2014

http:/www.alephbet.com/2015

http://www.alephbet.com/2015

http://www.ampersandbooks.co.uk/2014

http://www.astronomy-pictures.net/2015

http://biography.jrank.org/2015

http://www.broward.org/2015

http://en.wikipedia.org/2014

http://en.wikipedia.org/2015

http://www.fotografya.gen.tr/2014

http://www.notefromlapland.com/2015

http://grafiktasarimi.wordpress.com/2014

http://grafiktasarimi.wordpress.com/2015

http://www.grtvolume.org/2015

http://hawcockbooks.co.uk/2014

http://hawcockbooks.co.uk/2015

http://lesconcepts.wordpress.com/2014

http://www.librarything.com/2014

http://www.library.unt.edu//2014

http://www.makersgallery.com/2015

http://www.mostar.com/2014

http://www.ntvyayinlari.com/2014

http://paperform.wordpress.com/2014

http://www.radikal.com/2014

http://www.rankopedia.com/2015

http://www.rareozbooks.com/2014

http://www.resimhocasi.com/2014

http://www.robertsabuda.com/2014

http://robertsabuda.com/2015

http://www.robertsabuda.com/2014

http://www.stillmanbooks.com/2014

http://www.technologystudent.com/2014

http://upload.wikimedia.org/2015

http://us.macmillan.com/2014

http://3.bp.blogspot.com/2015

http://www.library.unt.edu/2014

http://popuplady.com/2015

http://www.libraries.rutgers.edu/2014

http://www.broward.org/2014

http://www.resimhocasi.com/2015

http://www.fotografya.gen.tr/2014

http://www.posta.com.tr/2014

http://www.robertsabuda.com/2014

http://www.robertsabuda.com/2015

http://grafiktasarimi.wordpress.com/2015

http://www.makersgallery.com/2014

http://www.grtvolume.org/2015

http://paperform.wordpress.com/2014

http://www.stillmanbooks.com/2014

http://en.wikipedia.org/2014

http://www2.lib.virginia.edu/2015

http://en.wikipedia.org/2014

http://biography.jrank.org/2014

http://lesconcepts.wordpress.com/2015

http://www.library.unt.edu/2014

http://www2.lib.virginia.edu/2015

http://www.library.unt.edu/2014

http://www.robertsabuda.com/2015